

บทที่ 4

สภาพสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านไทใต้คง

ด้วยเหตุที่นิทานย่อมแสดงภาพสะท้อนของสังคม ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทใต้ เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมไทยใต้คง ดังต่อไปนี้

1. ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตของชาวไทใต้คง
2. ภาพสะท้อนด้านประเพณีของชาวไทใต้คง
3. ภาพสะท้อนด้านความเชื่อของชาวไทใต้คง
4. ภาพสะท้อนด้านค่านิยมของชาวไทใต้คง

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตของชาวไทใต้คง

นิทานพื้นบ้านไทใต้คงได้สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวใต้คงในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดเป็นหัวข้อตามความถี่ที่ปรากฏในนิทาน ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการประกอบอาชีพ

อาชีพ หมายถึงกิจการเลี้ยงชีพหรืองานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้เห็นสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพสังคมได้อย่างชัดเจน อาชีพที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทใต้คงตั้งแต่สมัยโบราณ มีดังต่อไปนี้

1.1.1 อาชีพตัดฟัน

อาชีพตัดฟัน เป็นอาชีพของคนจน เขาจะต้องเดินทางเข้าป่าหรือขึ้นไปบนภูเขา เพื่อตัดไม้มาทำฟืนขาย คนตัดฟันมักจะเป็นผู้ชาย

เรื่องที่เกี่ยวข้องถึงอาชีพตัดฟัน ได้แก่ เรื่องเพื่อนสนิทสองคน เรื่องเหยี่ยวเป่าปี่ เรื่อง หมา เป็นผู้นำพันธุ์ข้าวให้กับมนุษย์ และเรื่องอาต๋องมาจากไหน รวมทั้งหมด 4 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทใต้คง) มือเจ้า ๆ ลัน มีก๊นสองโก๊ โก๊ลิงเป็นก๊นมีโส โก๊ลิงเป็นก๊นผาน สองหะเป็นได้โก๊ลิกัน เป็นไปอู้กัน โก๊มีโสอ้าย มีโสอ้าว มีโสอ้าว โส้อือน โส้อี้กวาง โก้อ้ย มีก๊อย่างเห็นมีวเงิน ๆ ฮ้าม ๆ กว้ายว มูมีลูกด้างสิโก๊ มูมีลูกด้างสิโก๊ กว้ายมีสองหะปู้ยา อือ โก๊ก๊นผานล้อย ไปอู้โก๊ก๊นผานอ้าย เสือนโหลปะจากลั้ง ล่าเอือนผานสังก้อมูมี มูมีโฮ้สัง กว้ายวาก๊นเอือนผานเนี้ย มีลูกด้าง

สิบ โก่อ้อ ยังมีสายลำ ตั้งเฮือนตั้งแย้ลูกล่าง โก่อ้อมาอ้าว โด่ฟันหาย มีวันนัยโคหยังยาห้มจ้อแด่ ๆ
คู่ห้ำก

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีคนสองคน คนหนึ่งเป็นคนรวย และอีกคนหนึ่งเป็นคนจน
สองคนเป็นเพื่อนสนิทกัน คนรวยคนนั้นรวยมาก สมบัติมีเยอะแยะมากมาย เงินทองเต็มบ้าน แต่ไม่
มีลูกหลาน มีแค่สองคนสามีภรรยา อ้อ คนจนนั้น ที่บ้านก็ไม่มีอะไรแม้แต่ที่นา ก็ไม่มี มีแต่ลูกสิบ
คน อ้อ เวลาผ่านไป ลูก ๆ โตขึ้นมา ตัดฟันขาย อ้อ ทุกวันนี้ชีวิตลำบากมาก
(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 16 เพื่อนสนิทสองคน)

(ภาษาไทยได้คง) มีปล่องสองโก่อ้อ เขียงบอเมตายเจ้า โก่อ้อใหญ่เอี้ย หื้อจ้ออ้ายโก่อ้อ ล่วงจ้าย
หื้อจ้ออ้ายโก่อ้อ สองหื้อปล่อง ลูกเจียมบอเมตายเอ้อ โตอีกกันเค้เค้อ อ้อ จ้อถึงจ้อวัน ปล่องสองโก่อ้อ
ใหญ่มา เป็นหมาวมา ก้วยวาล่าฮื้อนมาผานเค้ ๆ ยังมีโสมมีเงิน คู่หื้อหานจ้อปึงโก่อ้อสองหื้อปล่อง
อ้ายเลื้อฮั่ว ยีเลื้อหัก

.....
มีวันถึง อ้ายคั้งห็นยี่ สองหื้อปล่องเอี้ยโตห็นโหล โดยกะโด้ฟัน สองหะไปถึงหยังผางโง
ห้างอั้ง โหลถึง อ้อ ป้อฮื้อฮื้อฮิว โงถางโงหมันมูห็น มูห็นถางโงหมัน

(ภาษาไทย) มีพี่น้องสองคน พ่อแม่เสียชีวิตหมด ลูกคนโตชื่ออ้ายโก่อ้อ น้องชายชื่ออ้ายโก่อ้อ
เล็ก หลังจากพ่อแม่เสียชีวิตแล้วพี่น้องสองคนนี้รักกันมาก ๆ อ้อ เวลาผ่านไปเรื่อย ๆ พี่น้องสองคน
โตเป็นหนุ่ม แต่ที่บ้านยากจนมาก ๆ ไม่มีเงิน อะไรก็ไม่มี ชาวบ้านเรียกสองพี่น้องว่า หนุ่มเลื้อชาด

.....
มีวันหนึ่ง พี่น้องสองคนไปตัดฟันบนภูเขา สองคนไปถึงถ้ำ ๆ หนึ่ง ซึ่งมีต้นหญ้ายูบน
ถ้ำ เลยมองไม่ออกว่าเป็นถ้ำ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 14 เขี้ยวเป่าเป่า)

(ภาษาไทยได้คง) ภูวันภูกะป่าหญ้าหมูกะเอาผักหมู กะเอาฟันฟัน กะเอาผักเถื่อน ม้าเห็ด
เจี้ยเล่งคัว มีวันถึง มันกะโคเอาฟ่าเอ้อ เอมูงเอาช่วงเอ้อฮื้อนลวยกะ กะโด้ผักเถื่อน ไปกะฮื้อ ๆ แอ้อ จื้อฮื้อ
โควารู้มวู้จู้คัวไม่ล่า

(ภาษาไทย) ไปหาหญ้าที่หมูกิน ไปหาผักที่หมูกิน ไปตัดฟัน ไปหาผักเถื่อน เอาของ
เหล่านี้มาเลี้ยงชีพมีวันหนึ่งเขาเอากระบุงและหัวขี้หมูเขา ไปเก็บผักเถื่อน ทุกวัน ๆ ไปนานนาน
เพ็งรู้สึกตัวเองทั้งเหนื่อยทั้งหิว

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 71 อาศัยมาจากไหน)

1.1.2 อาชีพทำนาทำไร่

อาชีพทำนาทำไร่ เป็นอาชีพที่ใช้ผืนดินปลูกพืชต่าง ๆ รวมการเลี้ยงสัตว์ อาชีพทำนาทำไร่ที่ปรากฏในนิทาน คือนั่นอาชีพเพาะปลูกเป็นหลัก แสดงให้เห็นว่าชาวไทได้คงรับประเพณีเข้ามาแต่สมัยโบราณ การทำนาทำไร่จึงเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุด

เรื่องที่กล่าวถึงอาชีพทำนาทำไร่ ได้แก่ เรื่องพินัยกรรมของพ่อ และเรื่องกฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้ มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีกุน ไก่ถึง มือ โปนันดีตายลัน สัมมันปั้ง ๆ ปั่วก ๆ วา แอ้อย มือด้วงไล่ ถ้า ล้าล้าสามเฮ้ ยังสั่วมไล่ข้าว เจ้าต้นลงสามจ้วงยังเห็ดไล่ได้ไก่ เมาไม่สามโผยเห็ดไล่แม่

(ภาษาไทย) มีคนหนึ่ง ก่อนที่พ่อเขาจะเสีย ได้ย้าแล้วย้าอีกว่า ลูก ลูกต้องจำให้แม่น ตรงที่มีแม่น้ำสามสายมารวมกันนั้นปลูกข้าวปลูกนาไม่ได้ พระที่อยู่สามวัดนั้น คบเป็นเพื่อนไม่ได้ ผู้หญิงที่ย่ามาสามครั้งนั้น เมามาเป็นเมียไม่ได้

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 45 พินัยกรรมของพ่อ)

(ภาษาไทยได้คง) หุนโหฮ้ามให้มา เล็บจ๊วม ก้ามลิว กางโก้เลียนไล่เพื่อ มาหุนโหฮ้ามโก้ เลียนไล่ห่าน ลีเลียนลีโก้ กุนจ๊วมหุนโหฮ้ามยังเลียนไล่หัด หุนโหฮ้ามเลียนเฮ้ลอยกะตั้งไถย่าว กะ ถึงโสนเคียง โสนถึง กางโก้หายไลกะย่าว หุนโหฮ้ามชวบั่นแวก้อฮ้ามกางฮ้ามต้อลัน โก้ไล่ห่าน โสนเคียง หุนโหฮ้ามโฮ้เหยงค้วนไม่ล่า เฮ้โสนเคียงกะ ปั้นเอาเคียงม้ากิน ก้ามลันกุนป้อเคียงไล่ หานมีกุนม้าลัดเคียงมันกิน มันป้วง ๆ หล่า ๆ วา มือไล่เป็นกุนสางอ้าถ่วมเอาฮ้ามหุนโหฮ้ามยังม้าลัด เคียงเกากิน วาแอ่ หย่อโหไต้โฮ้หุนโหฮ้ามก้ามลิว

(ภาษาไทย) กษัตริย์ได้เข้าป่าที่บิโกลมากแล้ว มาถึงสวนแดงโมสวนหนึ่ง กวางทองก็หายตัวไป กษัตริย์มองไปทางไหนก็ไม่เห็นกวางทอง กษัตริย์คอแห้งหิวน้ำ เลยเข้าสวนแดงโม เอาแดงโมมากิน ขณะนี้ คนเฝ้าสวนเห็นว่ามีคนมาขโมยแดงโมเขากิน คำ ๆ ว่า ๆ เธอเป็นใครไม่ฟังคำสั่งของกษัตริย์ ยังกล้ามาขโมยแดงโมฉันกินอีก ยกจอบไปตีหัวกษัตริย์ กษัตริย์ตาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 63 กฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้)

1.1.3 อาชีพค้าขาย

อาชีพค้าขาย เป็นอาชีพที่นำสินค้ามาขาย เรื่องที่กล่าวถึงอาชีพค้าขาย ได้แก่ เรื่อง

คนโง่ขายเกลือ เรื่องขายตดหอม และเรื่องทำไมต้องสัก มีทั้งหมด 3 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ถ่วงจ้ายมันยังจำหือ สัมเอา ต้นไม้ต้นสานเห็ดฮังไก เอาเข้ากัคกะ วา ไก่อ
เพื่อให้หิม่าให้ ไก่อเพื่อให้หิม่าให้ เป็นจื้อเอาไก่อกะให้หือหล่า ๆ จ้ายหาบส้างฮือฮือ สัมม้ายวมเอาฮังไก
ถ่วงจ้ายหาบเข้ากัคกะ ไก่อเพื่อให้หิม่าให้ ไก่อเพื่อให้หิม่าให้ เป็นจื้อเอาไก่อกะให้หือหล่า ๆ จ้ายหาบสัมหือจ้า
เอาไว้ไฟเผาฮังไก่อลั่นยาว ถ่วงจ้ายมันสิโลฮังไกมัน

(ภาษาไทย) น้องชายเอากันไม้สานเป็นกรงไก่ นำกรงไก่เข้าตลาดตะโกนเรียก ว่า ไก่อ
ใครอยากจี้ก็มาจี้ อยากออกไข่ก็มาออกไข่ คนนำไก่มาไข่เยอะมาก พี่ชายรู้เข้า เรียนแบบน้องชายก็
นำกรงไก่ไปที่ตลาดตะโกนเรียกว่า ไก่อใครอยากมาออกไข่ก็มาออกไข่ ไก่อใครอยากมาจี้ก็มาจี้ คนนำ
ไก่มาจี้เต็มกรง พี่ชายโมโหนำกรงไก่เผาเป็นฝุ่น

(จากเรื่องที่ 13 ขายตดหอม)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้ามีบุญจ่ายไก่อถึง หือจื้อฮือฮือ เป็งฮือฮือ ยังจื้อมันจื้อ เป็นเป็นฮือฮือ
เป็นว่าดื้อฮือฮือ ให้เห็ดกันก้ากจ๊วมปือ เซิงปือเห็ดกันก้าก เอ โตกะก้ากฮือฮือ เป็งบอกมันว่าก้ากเกอมัน
โต ก้ากเกอหายสิ โลแม็คโต มันโอก คีก้าเกอจ๊วมเป็นฮือฮือ

(ภาษาไทย) มีผู้ชายคนหนึ่ง ชื่อ ฮือฮือ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันมา ไม่ได้ชื่อฮือฮือจริง
อย่างที่เรียก มีคนบอกเขาว่าการขายเกลือมันได้กำไร เขาก็เลยค้าขายเกลือตามคนอื่น

(จากเรื่องที่ 34 คนโง่ขายเกลือ)

(ภาษาไทยได้คง) กู้นก้า สัมมอกวา มันออกฮือฮือกะเห็ดต่างก้า โหล่ห้ามล่าห้ามลอย สัมสิ
โคฮือฮือผู้ผู้ได้ โดหือฮือไวย่าว

(ภาษาไทย) คนค้าขายบอกว่า เขาได้ออกบ้านทำงาน ต้องข้ามน้ำขึ้นภูเขา กลัวโดนผีป่าผี
ร้าย เขาถึงรู้สึกลำบากใจ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 60 ทำไมต้องสัก)

1.1.4 อาชีพล่าสัตว์

อาชีพล่าสัตว์ เป็นอาชีพที่ล่าสัตว์ป่าเป็นอาหาร เรื่องที่กล่าวถึงอาชีพล่าสัตว์ ได้แก่
เรื่องหมาเป็นผู้ที่นำพันธุ์ข้าวให้มนุษย์ เรื่องทำไมต้องสัก ทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้าๆต้น มีมูฮือฮือ ไก่อถึง กะแฮดถื่นแฮดลอยเส่ ๆ โดฮือฮือโคเอะฮือฮือ

บางวันสาวโก้อ้าล้อโล่ จู๊ๆ หมวงๆ ไว้

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีนายพรานคนหนึ่ง มีอาชีพล่าสัตว์เป็นอาชีพหลัก สัตว์ป่าน้อยลงเรื่อย ๆ บางวันไม่ได้อะไรกลับมา เลยทำให้เขาหน้ามัวคิ้วขมวด (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 27 หมาเป็นผู้นำพันธุ์ข้าวให้มนุษย์)

(ภาษาไทยได้คง) มื้อนี้อว มันไก่เข้าลงถื่นฮือ โดสัด กว๊ายวาโดสิโกโหบสือม้าหบกิน มันอ้าฮู้ฮือเห็ดจางลิ โดหิจื่อไวฮ้างมัน

(ภาษาไทย) นายพรานบอกว่า เขาเข้าป่าที่ปล่าสัตว์บ่อยครั้ง กลัวเสือในป่าที่บนันกัดกิน เขา เขาไม่รู้จะทำอย่างไรดี จึงมีความลำบากใจ (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 60 ทำไม่ต้องสัก)

1.1.5 อาชีพหมอดู

อาชีพหมอดู เป็นอาชีพที่เป็นหมอทางไสยศาสตร์ ไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ แม้แต่คำพูดของหมายังหลงเชื่อ เรื่องที่กล่าวถึงอาชีพหมอดู ได้แก่เรื่อง หมอดูเชื่อฟังคำพูดหมา และเรื่องโองปลาสนัม มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีหมอดูอักกะล้าสองโก้ เจ็บไล่หมาอ่อนคือสิง เล่นหื้อมันหื้อม้ายาว หมาอ่อนคือหมอดูอักกะล้าสองโก้ว มันฮู้จักฮ้างคิมี่เงิน คือวงป่าสองหาคะเอา กว๊ายวา หมอดูอักกะล้าสองโก้ยังค่านไล่กะ หมากะฮ้างกว๊ายยาว

(ภาษาไทย) มีหมอดูสองคน เก็บได้หมาน้อยตัวหนึ่ง พวกเขาเลี้ยงหมาน้อยตัวนั้นจนโต หมาน้อยตัวนั้นบอกหมอดูทั้งสองคนว่า มันรู้จักที่ ๆ มีเงิน มันจะนำทางไปเอา แต่ในขณะนั้นหมอดูสองคนค่อนข้างยุ่ง ไม่มีเวลาไป หมาน้อยเลยออกไปเอง

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 43 หมอดูเชื่อฟังคำพูดหมา)

(ภาษาไทยได้คง) มีปู่ย่าเฒ่ากุนผานเฮือนถึง อำมีลูกสี่โก้ กะเมืองด้าก้าโสหลูหมอ สองหาคะถึงเมืองด้าก้าโสไห้หมอลงโก้สิง หมอลงต่างฮ้างไห้สิง “เห็ดสางหื้อเห็ดแด่ ๆ เห็ดโง้ไห้ฮ้างกิน”

(ภาษาไทย) มีปู่ย่าเฒ่ายกจนคู่หนึ่ง ไม่มีลูกแม้แต่คนเดียว สองคนไปหาหมอดูที่เมืองด้าก้าโส เมื่อไปถึงเมืองด้าก้าโส ได้เจอหมอดูคนหนึ่ง หมอดูคนนั้นให้คำพูดคำหนึ่งว่า “ทำอะไรต้องทำอย่างจริงจัง ถ้าทำอย่างงู ๆ ปลา ๆ จะไม่มีกิน”

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 31 โองปลาตัม)

1.1.6 อาชีพรับจ้างหรือคนรับใช้

อาชีพรับจ้าง เป็นอาชีพที่ทำงานเพื่อค่าจ้าง เช่นช่วยเลี้ยงสัตว์ ช่วยเฝ้าสวน ลูกจ้างต่าง ๆ นา ๆ ของกษัตริย์ เป็นต้น เรื่องที่กล่าวถึงอาชีพรับจ้าง ได้แก่เรื่องผีป่าทึบ และเรื่องไม่รู้จักแยกแยะความดีความเลว (หนึ่ง) มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ฝิยาห้วยเป็นปญาเฒ่าสองโก้ตายเป็น มือวนต่าง หาวอยู่ลือลงดินลั่น เล่นหมู เล่นไก่ เล่นเป็ด เล่นโจ้เล่นฮ้ายหื้อฮุนโฮฮ้าม สางวาหุนโฮฮ้ามมีลวงต่างจางหื้อเป็นเฮ่าลงดินกะฮ้วงหาวม้า หุนโฮฮ้ามตายแอ่ หาวยังมีสางม้อฮ้อยสัตว์เจีย ปญาเฒ่าโก้ตายยาว ล่างเปียนเป็นผีลือลงดินไล่ ฝาอยู่ลือโคโคสัตว์เจีย

(ภาษาไทย) ฝิยาห้วยเป็นผีปู้ย่า ก่อนตายสองคนอาศัยอยู่ในป่าทึบ ช่วยกันเลี้ยงหมู ไก่ เป็ด วัว ควายให้กษัตริย์ ถ้ากษัตริย์มีธุระก็จะส่งให้คนไปเรียกสองปู้ยานั้นมา หลังจากกษัตริย์สิ้นพระชนม์ ทั้งสองคนไม่มีอาหารที่เพียงพอมาให้สัตว์พวกนี้กิน เมื่อปู้ยาทั้งสองคนจึงเสียชีวิตลงกลายเป็นผีป่าทึบ วิญญาณเกาะบนตัวสัตว์ทั้งหลาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 53 ผีป่าทึบ)

(ภาษาไทยได้คง) ลูกจ้ายหุนโฮฮ้ามให้แอ่ กะมอกหื้อฮุนโฮฮ้าม หุนโฮฮ้ามให้จ้ำแด่ ๆ อ่าถามวาเป็นลวงต่างสาง โก้อ่าฮู้เป็นดีเอาลูกจ้ายมันตาย มินโด้อื่อลูกจ้างมันกะเอาเอกหมาดือลั่นแหมตวยยาว

(ภาษาไทย) พระโอรสร้องไห้ ไปบอกกษัตริย์ กษัตริย์โมโห ไม่ถามเหตุผล และไม่รู้ว่ามีคนวางแผนจะให้ลูกชายเขาตาย สั่งมหาดเล็กไปจับหมาน้อยและนำหมาน้อยตาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 57 ไม่รู้จักแยกแยะความดีความเลว (หนึ่ง))

1.1.7 อาชีพเก็บของป่า

อาชีพเก็บของป่านี้เป็นอาชีพอีกอย่างหนึ่งสำหรับคนที่มิฐานะยากจน จำเป็นต้องเข้าป่าขึ้นภูเขาเพื่อไปเก็บของป่ามาเลี้ยงชีพเรื่องที่กล่าวถึงอาชีพเก็บของป่า มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่เรื่อง อาถื้อมาจากไหน

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) กูวันกูกะป่าหญาหมู่กะเอาผักหมู กะเอาพั่นพั่น กะเอาผักเถื่อน ม้าเห็ด

เจี้ยเล่งค้วง มีวันถึง มันกะโคเอาพาเอ๋ เอมมุงเอาซ่วงเอ๋ฮั้นลวยกะ กะโต๊ผักเถื่อน ไปกะยื้อ ๆ แอ้ จู้ฮู้
โควารู้มวญู้ดว้มไม่ล่า

(ภาษาไทย) ไปหาหญ้าที่หมูกิน ไปหาผักที่หมูกิน ไปตัดฟืน ไปหาของป่า เอาของ
เหล่านี้มาเลี้ยงชีพมีวันหนึ่งเขาเอากะบุงและหลัวขึ้นภูเขา ไปเก็บของป่า ทุกวัน ๆ ไปนานนาน เพิ่ง
รู้สึกตัวเองทั้งเหนื่อยทั้งหิวน้ำ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 71 อาต้องมาจากไหน)

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นภาพการประกอบอาชีพของชาวไทได้คงในสมัยโบราณว่า
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ เช่น ตัดฟืน เก็บของป่า ค้าขาย และรับจ้างแม้จะเป็นชีวิต
ที่ยากลำบาก แต่นิทานเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า สภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นป่าเขา ได้ช่วยให้ชาวไทได้คงมา
ชีวิตอยู่ได้พอมีพอกิน

1.2 อาหารการกินและเครื่องดื่ม

นิทานพื้นบ้านไทได้คงสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอาหารการกินของชาวได้คงเป็น
อย่างดี ซึ่งผู้วิจัยจะจัดเป็นหมวดหมู่ตามความถี่ปรากฏในนิทาน ดังต่อไปนี้

1.2.1 ข้าว (ข้าว)

ข้าว เป็นชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Gramineae โดยใช้เฉพาะชนิด
Oryza sativa L. เมล็ดเป็นอาหารหลัก มีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียวเป็นต้น ข้าวเป็นอาหาร
หลักของชาวไทได้คงมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน นิทานพื้นบ้านจึงได้สะท้อนภาพข้าวเป็น
จำนวนมาก เรื่องที่กล่าวถึงข้าว ได้แก่ เรื่อง ทำไมควายต้องไถนา เรื่อง ทำไมควายไม่มีฟันบน เรื่อง
หญ้าพุ่มพวงและข้าว เรื่อง ปู่ขวัญข้าว (หนึ่ง) เรื่อง ปู่ขวัญข้าว (สอง) เรื่อง หมาเป็นผู้ที่นำพันธุ์ข้าว
มาให้มนุษย์ และเรื่อง ทำไมข้าวเมล็ดเล็ก มีทั้งหมด 7 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) อ้อ มือเจ้า ๆ อ้น เจ้าผ่านกาน หุนผิขี้เจ้าวา เจ้าผ่านกานอ้น หุนผิยาว หุน
ผิล้อดวงฟ้า มันม้าหันกุนเมืองฮี้ ๆ หมวง ๆ กุนเหลือหลังดินฮ้อยฮี้ ๆ หมวง ๆ มูมีข้าวกิน

(ภาษาไทย) อ้อ นานมาแล้ว เจ้าผ่านกานเป็นขุนผิบนฟ้า เจ้าผ่านกาน เป็นขุนผิ ขุนผิบน
ฟ้า เขาเห็นคนในโลกหน้านี้ควัฆมวด คนในโลกหน้านี้ควัฆมวดไม่มีข้าวกิน

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 26 หญ้าพุ่มพวงและข้าว)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้า ๆ ถัน เม็ดข้าวเม็ดฮ้อยอแด่ ๆ ต้นกำสูงหลังต้นไม้ เม็ดข้าวเม็ดฮ้อยอฮือ

หมักตั้งไฟ ก้อนลีโก๋ลีมักกินข้าวลีเม็ดปู้ม้อฮ้าว มือกินข้าวล้น โหลไล่โปกข้าวเปื้อ จ่างไล่กินเม็ดข้าว
โก๋บสาแถ่ เม็ดข้าวสาแถ่เปียนเม็ดเอ่นกะ

(ภาษาไทย) สมัยก่อน เมล็ดข้าวนั้นเมล็ดใหญ่มาก ๆ ต้นข้าวใหญ่เท่าต้นไม้ เมล็ดข้าว
หนึ่งเมล็ดใหญ่เท่ามะละกอ คนกินหนึ่งเมล็ดต่อมือก็อิ่ม เวลากินข้าว เอาเปลือกข้าวออก ก็จะได้กิน
เมล็ดข้าว เพราะอะไร เมล็ดข้าวเปลี่ยนเป็นเมล็ดเล็ก

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 28 เมล็ดข้าวทำไมเมล็ดเล็ก)

(ภาษาไทยได้คง) มีพื้นแม่มีวี่ถึง ช่วงพื้นข้าว กว๊ายมีข้าวฮ้าวจ่างเล่นไล่ก๊วนเมืองกาง มือกะ
เอาพื้นข้าวมาแถ่ เจ้ามี่ข้าวกินยาว มีตั้งกินยาว

(ภาษาไทย) มีเมล็ดพันธุ์พืชชนิดหนึ่ง มันเรียกว่าพันธุ์ข้าว มีแต่ข้าวนี้สามารถเลี้ยงคนใน
โลกได้ ท่านไปหาพันธุ์ข้าวมา พวกท่านก็จะมีข้าวกิน มีอาหารกิน

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 27 หมาเป็นผู้ที่นำพันธุ์ข้าวให้มนุษย์)

1.2.2 สัตว์เลี้ยง (สัตว์เลื้อย)

สัตว์เลี้ยง หมายถึงสัตว์ต่าง ๆ ที่ไทได้เลี้ยงไว้เพื่อรับประทาน เช่น ไก่ เป็ด วัว
ควาย เป็นต้น เรื่องที่กล่าวถึงสัตว์เลี้ยง ได้แก่ เรื่องใครเป็นคนขโมยควาย เรื่องทำไมควายไถนา เรื่อง
ทำไมควายไม่มีฟันบน เรื่องเพื่อนสนิทสองคน เรื่องขายคดหอม เรื่องทำไมเป็ดฟักไข่ไม่เป็น เรื่อง
หงอนไก่ทำไมแดง เรื่องผีป่าทึบ เรื่องไม่รู้จักแยกแยะความดีความเลวเลว (หนึ่ง) เรื่องไม่รู้จัก
แยกแยะความดีความเลวเลว (สอง) และเรื่องไม่รู้จักแยกแยะความดีความเลวเลว (สาม) มีทั้งหมด
11 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีไก่ผู้ต้อถึง โเฮเฮียนด้าก้าหลง ออกม้าม้ามั่งเมียงกิน มันหลิวไล่ด้วยหา

(ภาษาไทย) มีไก่ตัวผู้ตัวหนึ่ง ยกหัวสูง ๆ มีความหยิ่งโส ออกมาหาแมลงกิน มองไป
มองมา หันไปหันมา

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 32 หงอนไก่ทำไมแดง)

(ภาษาไทยได้คง) ถ่วงจ้ายมันยังจำหือ สัมเอา ต้นไม้ล้นसानเห็ดฮังไก่ เอาเฮ้ากักกะ วา ไก่
เผอให้หิม้าหือ ไก่เผอให้หิม้าไห่ เป็นจู้เอาไก่กะไห่หือหลาม ๆ

(ภาษาไทย) น้องชายเอากันไม้สานเป็นกรงไก่ นำกรงไก่เข้าตลาดตะโกนเรียก ว่า ไก่
ใครอยากซื้อก็มาซื้อ อยากออกไข่ก็มาออกไข่ คนนำไก่มาไข่เยอะมาก

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 13 ขยตคหอม)

(ภาษาไทยได้คง) ผียาห้วยเป็นปญาเฒ่าสอง โก่ตายเป็น มืออวนต่าง หาวอยู่ลือลงถื่นถื่น เล่ง
หมู เล่งไก่ เล่งเป็ด เล่งโจ เล่งฮ้ายหื้อฮุนโหฮัม

(ภาษาไทย) ผียาห้วยเป็นผียา ก่อนตายสองคนอาศัยอยู่ในป่าทึบ ช่วยกันเลี้ยงหมู เลี้ยง
ไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงวัว เลี้ยงควายให้กษัตริย์

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 53 ผิป่าทึบ)

1.2.3 สัตว์น้ำ (สัตว์ล่า)

สัตว์น้ำ ได้แก่พวกกุ้งหอยปูปลา เป็นต้น เนื่องจากว่าเมืองได้คงเป็นเมืองที่อุดม
สมบูรณ์ มีแม่น้ำหลากหลาย เรื่องที่กล่าวถึงสัตว์น้ำต่าง ๆ ได้แก่ เรื่อง โองปลาสัม เรื่อง คำแดง
เปลี่ยนกัน ไม่ได้ และเรื่อง เพื่อนสนิทสองคน มีทั้งหมด 3 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) สองหาปญาอวนกันปอกเอื้อน ๆ กระถึงกงตั้งไล่ห่านหลวงห้วยลึงมีป่า
หลาม ๆ หลาม ๆ เมื่อนั้นจ้าว โอ ปาหลามให้ หะกะดักล่าเหยงแอ แดเคเอาปาแล

(ภาษาไทย) สองคนชวนกันกลับบ้าน มาถึงกลางทางเห็นสระน้ำแห่งหนึ่ง มีปลาเยอะ
มาก ๆ ย่าบอกว่า โอ ปลาเยอะจังเลย ไปวิดน้ำให้แห้งจับปลาเถอะ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 31 โองปลาสัม)

(ภาษาไทยได้คง) ปูจ้ายเฮือนฮักกันถื่นลาวมอกฮุนโหฮัมวา ยังจ้วงเห็ดไล่ฮัมฮุนโหฮัม
ตั้ง เก้าห่ากะเฮือน เห็ดหื้อ ไก่ยังผัดกันไล่ ถึงคิเกาห่ากะเจ็บเปื่อหอยเป่ามา หื้อมันดัมกิน ถ่างงวาคีผัด
กันยาว อ่าฮุ่มันฮัมเฮักคกะซ้อลือมาฮักเฮื่อเปื่อหอยเป่ากะ เห็ดเจียยังผัดกันไล่ห่ายาว

(ภาษาไทย) ผู้ชายจากบ้านรักกันนั้น บอกกษัตริย์ว่า ไม่สามารถทำตามคำสั่งของพระองค์
ได้ ข้ากลับถึงบ้าน ข้าทำอะไร เราก็กินทะเลาะกัน ข้าไปเก็บหอยเป่ามาให้เมียต้ม ข้าคิดว่าจะได้
ทะเลาะกัน แต่เขากลับไปซื้อหมูที่ตลาดมาต้มแล้วใส่ในหอยต้มให้ข้ากินข้าก็เลยไม่มีเหตุผลจะ
ทะเลาะกับเขา ”

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 56 คำกับแดงเปลี่ยนกันไม่ได้)

1.2.4 เนื้อแห้ง (เนื้อเหยง)

เนื้อแห้ง เป็นอาหารที่มีลักษณะคล้ายเนื้อแดดเดียวของประเทศไทย ทำจากเนื้อวัว

ไล่เกลือ พริกป่น เหล้านิดหน่อย ผสมให้เข้ากันแล้ว ทำไปตากแดดให้แห้ง ค่อยนำมาย่างกิน หรือทอดกินก็ได้ ปัจจุบันก็มีคนนำเนื้อหมูทำเป็นเนื้อหมูแห้ง เรื่องที่กล่าวถึงเนื้อแห้ง มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง สุสานปลิง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) กว๊ายเอาปึงอันล่ำจิมแอมข้าว กินล่ำจิมแอมข้าวแอ่ กว๊ายมือให้จื้อโจ้ คู้มู้จื้อลื้อเหยียง มันโก่ตั้งโจ้ฮ้าม ฮ้ามปู้เจ้า ตามันปอดมู๋หาน จือมันมู้อยู่ ไว้ไล่ปวกกะ

(ภาษาไทย) จึงอมแต่น้ำกินกับข้าวเปล่า ย่ำรู้ว่านี่ไม่ใช่เนื้อแห้งถึงแม้คาบอด เลยเอาปลิงนั้นไล่ไว้ในกระปุก

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 69 สุสานปลิง)

1.2.5 ปลาต้ม (ปลาส้ม)

ปลาต้ม เป็นอาหารชนิดหนึ่ง ทำจากข้าวเหนียว ปลาดิบ วิธีทำปลาต้มคือ นึ่งข้าวเหนียวให้สุก ล้างปลาดิบให้สะอาดและฟุ้งไว้ให้แห้งหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ นำไปผสมกับข้าวเหนียวที่นึ่งเสร็จนั้นไล่เกลือ พริกสดป่น พงเม็ดยี่หั่ว ผสมให้เข้ากันหมักไว้ เมื่อมีรสเปรี้ยวก็สามารถนำมารับประทานได้ เรื่องที่กล่าวถึงปลาต้ม มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง โองปลาต้ม

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) กางฮั่นม้าสองปู้ยากันผวนล้วนลั๊บกะยาว แม่สะเท่เฮือนลั่น ลัดหลงเฮ่าห้องสองปู้ยากันผวนกะ หอยเอียงห่วยลั่นด้วย ไล่หานเป็นฮ้ามตั้งเอียง เถียนกะมอกหื้อโผสะเท่วาลื้อเอียงห่วยลั่นเป็นฮ้ามตั้งเอียง หัวลัดเอาเอียงปลาต้มห่วนเอาแอ่

(ภาษาไทย) กลางคืนปู้ยาสองคนนอนหลับแล้ว เมียคนรวยนั่น แอบเข้าห้องนอนของปู้ยาสองคนนำโองออกมาดู ได้เห็นว่าโองนั้นทำด้วยทองคำ จึงวิ่งไปบอกผัวตัวเองว่าโองนั้นทำด้วยทองคำ เราแอบนำโองปลาต้มไปสลับกับโองเขานะ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 31 โองปลาต้ม)

1.2.6 ผักต้ม (ผักส้ม)

ผักต้ม เป็นผักมีรสชาติเปรี้ยว และเผ็ด ทำจากผักกวางตุ้ง วิธีทำผักต้มคือ ล้างผักกวางตุ้งให้สะอาดแล้วนำไปตากแดดให้เหี่ยว ไล่เกลือ พริกป่น พงเม็ดยี่หั่ว เหล้านิดหน่อย ผสมให้เข้ากันหมักไว้ในโอง เมื่อมีรสเปรี้ยวก็สามารถรับประทานได้ เรื่องที่กล่าวถึงผักต้ม มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง เพื่อนสนิทสองคน

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ลื้อผิ่นข้าวหว เอ้ยยังมีสัง ยังมีลื้อมีป่า ยังหานไก่อยังหานไข่สัง กว๊ายมีผัก
ส้ม ผักแสบ ตั้งฮ้ามผักลื้อฮื้อหว ตั้งลื้อผิ่นลันฮ้าว กว๊ายวาเป็นผักส้มผักแสบ เป็นโถจีโถมวง เอ้ย

(ภาษาไทย) บนโต๊ะอาหารนั้นไม่มีเนื้อ ไม่มีปลา ไม่มีไก่ ไม่มีไข่ มีแต่ผักส้ม เต็มไปด้วย
ผักทั้งนั้น บนโต๊ะมีแต่ผัก มีแต่ถั่วเหลืองหมัก

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 16 เพื่อนสนิทสองคน)

1.2.7 ถั่วเหลืองหมัก (โถจี)

ถั่วเหลืองหมัก เป็นอาหารเค็มชนิดหนึ่ง ทำจากถั่วเหลือง วิธีทำถั่วเหลืองหมักคือ
เอาถั่วเหลืองแห้งไปแช่น้ำจนนิ่ม จึงนำไปนึ่ง เสร็จแล้วเอาถั่วที่นึ่งเสร็จนั้นหมักให้เหนียวและมี
กลิ่น ใส่เกลือ พริกป่น ขิงที่ตำละเอียด เครื่องเทศต่าง ๆ ผสมให้เข้ากัน แล้วปั้นเป็นก้อน ๆ ไปตาก
แห้งและเก็บไว้ เมื่อจะรับประทานก็เอาออกมาหั่นเป็นแผ่น ชาวไทใต้คงมักจะใช้น้ำจิ้ม ก่อนทำ
น้ำจิ้มจะผานเป็นแผ่นนำไปเผาให้เหลือง เพื่อความหอมของถั่วเหลืองหมัก เรื่องที่กล่าวถึงถั่วเหลือง
หมักมีเพียง 1 เรื่องได้แก่ เรื่อง เพื่อนสนิทสองคน

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ลื้อผิ่นข้าวหว เอ้ยยังมีสัง ยังมีลื้อมีป่า ยังหานไก่อยังหานไข่สัง กว๊ายมีผัก
ส้ม ผักแสบ ตั้งฮ้ามผักลื้อฮื้อหว ตั้งลื้อผิ่นลันฮ้าว กว๊ายวาเป็นผักส้มผักแสบ เป็นโถจีโถมวง เอ้ย.....

(ภาษาไทย) บนโต๊ะอาหารนั้นไม่มีเนื้อ ไม่มีปลา ไม่มีไก่ ไม่มีไข่ มีแต่ผักส้ม เต็มไปด้วย
ผักทั้งนั้น บนโต๊ะมีแต่ผัก มีแต่ถั่วเหลืองหมัก.....

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 16 เพื่อนสนิทสองคน)

1.2.8 พริกป่น (หมากเผ็ด)

พริก เป็นชื่อไม้ล้มลุกในสกุล Capsicum ในวงศ์ Solanaceae ผลมีรสเผ็ด มีหลาย
ชนิด เช่น พริกขี้หนู พริกหวาน เป็นต้น พริกป่นของเมืองใต้คงนั้นส่วนมากทำจากพริกขี้หนู เรื่องที่
กล่าวถึงพริกป่น มีเพียง 1 เรื่องได้แก่ เรื่องผีเสื้อ (หนึ่ง)

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ป่วงพุดกางวันม้า กู้นไก่อลันลัดหลวมมุนหมากเผ็ดมั่วเผ็ด ๆ ลันกะฮั่ว
ลื้อโตม้ายลัน

(ภาษาไทย) กลางวันของวันถัดมา เพื่อนได้นำพริกป่นที่เผ็ดที่สุดไปโปรยบนร่างม้ายตาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 51 ผีเสื้อหนึ่ง)

1.2.9 ลูกท้อ (หมากห้วง)

ลูกท้อ เป็นผลของพืชยืนต้น ชนิด *Prunus* ในวงศ์ *Rosaceae* ถือเป็นพืชเมืองหนาว มีรสชาติหวาน ผลมีทั้งขนาดเล็กและใหญ่ขนาดผลสาลี่ ผลเล็กมักใช้ดองใส่ขวด เรื่องที่กล่าวถึง ลูกท้อ มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ดาวหางไถ

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) มือเจ้า ๆ ลัน มีสะเท่เฮือนลึง จือลี้เค้ ๆ ยังทวนกินโหฝนหวานเป็น เป็น โดยอ้อมตั้งเมือง ห่าวไล่ฮวกถึงหุนหลงซีเจียเกะยาว หุนซีเจียหาวจั่งเอาหมากห้วงม้าหือฮาวห่วยถึง กว้ายวากันเอื่อนหาพลามเฟียว ยังจางหือเหมียงกันกิน

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีคนรยบ้านหนึ่ง ใจดีมาก ๆ ชอบแบ่งอาหารให้คนอื่นกิน คนพากันชมกันทั้งเมือง ชาวนี้ได้กระจายไปถึงขุนผิซีเจียแล้ว ขุนผิซีเจียได้นำลูกท้อไปให้บ้านเขา ลูกหนึ่ง แต่บ้านเขาคนเยอะมาก แบ่งกันกินไม่พอ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 33 ดาวหางไถ)

1.2.10 เหล้า (เหล้า)

เหล้า หมายถึงนำเอากิ่งหรือหมักแล้ว ชาวไทใต้คงนิยมใช้ข้าวหมักเหล้าไว้ดื่ม เรื่องที่สะท้อนเหล้า มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่มาของเหล้า

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง).....ไล่หานลือกงไม่มีข้าวช่วงออกจำหลาม ๆ หลาย ๆ มองออกล้ำม้า ล้าล้มหลายเฮ้าลือล้ำหม่อเกะยาว มันไล่ฮื้อแอ้อ้อมเค้ ๆ พิพาเกะเฮือน เฮ้าเฮือนกะมอกหือเม้นนั้นว มันไล่ฮื้อล้ำหม่อ ๆ ลัน ก้อบส้างหวานยาว โก๊บสังกินแอ้ หม่อจือฮ้อมจือฮือ หม่อมีหมากเฮียงม้ายาว หือ เม้นนั้นกะหาญฮื้อฮื้อม้าหงเป็นเหล้ายาว ไล่เจ้าเป็นอาชื่อเหล้ายาว

(ภาษาไทย)ไปเห็นคันไม้ไล่กลวงนั้นเต็มไปด้วยเครื่องเช่น มีน้ำออกมาแล้วไหล เข้าในบ่อน้ำ เขาได้รู้เหตุผล ดีใจมาก รีบวิ่งกลับบ้าน ไปบอกเมียเขาว่า เขาว่าน้ำบ่อน้ำนั้นทำไมถึง หวาน ทำไมกินแล้วรู้สึกกระปรี้กระเปร่า ไม่มีแรง ดังนั้นเขาจึงให้เมียเขาไปหาหาญฮื้อฮื้อมาทำเหล้า นี่เป็นตำนานเหล้า

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 61 ที่มาของเหล้า)

ตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นภาพอาหารการกินชาวไทใต้คงแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกัน

มาจนถึงปัจจุบัน ว่ากินข้าวเป็นอาหารหลัก อันเป็นวิถีแบบคนเอเชียทั่วไป นอกจากนั้นมีการกินของกินที่ทำจากข้าว ผลไม้ สัตว์น้ำ สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ถั่วเหลืองหมัก เป็นต้น อาหารเหล่านี้ คนไทได้คงสามารถผลิตขึ้นเองในครัวเรือน นอกจากนี้ ยังมีการถนอมอาหารแบบดั้งเดิม เช่น การหมักผักผลไม้ ปลา และการตากแห้ง เช่น เนื้อ ภาพสะท้อนอาหารการกินที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับอาหารการกินอีกด้วย

1.3 เครื่องมือเครื่องใช้

เครื่องมือเครื่องใช้ถือเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน นิทานพื้นบ้านกล่าวถึงเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัดเป็นลำดับตามความถี่ที่ปรากฏ ดังนี้

1.3.1 หม้อ (หม้อ)

หม้อ เป็นภาชนะประเภทหนึ่ง มีรูปทรงต่าง ๆ สำหรับหุงต้มอาหาร หม้อแบบดั้งเดิมของชาวไทได้คงมีขนาดใหญ่ ใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น หุงข้าว ต้มน้ำ เป็นต้น เรื่องที่สะท้อนภาพหม้อได้แก่ เรื่องผู้ที่ชอบต่อเสียดจะช่วยเหลือ และเรื่องฝังศพอย่างไรดี มีทั้งหมด 2 เรื่อง ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) มีมันถึง ไหล่ม่อหาง เลี้ยงด้วง มื่อวันโค โก่อโลลิแต่ ๆ มีวันถึง กุนอวนโหล่ม่อหาง หานกุนล่างหม้อ โก่อโลลิป้อล้าล่างม่อยาวแอ่ สัมซั๊กสือ ลงสือโหเกียง ๆ หาย ๆ

(ภาษาไทย) มีหมู่บ้านหนึ่ง ปั่นหม้อเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านกินดีอยู่ดี คนที่มีหน้าที่ปั่นหม้อเห็นคนที่มีหน้าที่ล้างหม้อ คนล้างหม้ออยู่กับน้ำประจำ หลังจากล้างหม้อเสร็จก็ได้ซักสือ ได้ใส่สือสะอาดสะอาด

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 44 ผู้ที่ชอบต่อเสียดจะช่วยเหลือ)

(ภาษาไทได้คง) หม่าท่าก้ามลิมอกวา หื้อฮาวดั่งแก้งสามหาเอาหม้อต้มล้าไม่มื่อถึง ต้ามหื้อเย็นแอ่เอาม้าอาบหื้อกุนตาย

(ภาษาไทย) พระสงฆ์หม่าท่าก้ามลิมอกว่าดั่งชาสามเหลี่ยมเอาหม้อต้มน้ำร้อนหม้อหนึ่ง แล้วรอน้ำเย็นลงอีกทีค่อยมาอาบน้ำให้ผู้ตาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 68 ฝังศพอย่างไรดี)

1.3.2 ธนู (ลูกะ)

ธนู เป็นชื่ออาวุธชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยคันธนูซึ่งมีสายธนูสำหรับนำยิง และลูก

ธนูที่มีปลายแหลม ใช้ในการล่าสัตว์และการต่อสู้เป็นส่วนใหญ่ เรื่องที่กล่าวถึงธนู ได้แก่ เรื่อง
กฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้ และเรื่องศาสนิกชน มีทั้งหมด 2 เรื่อง
ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) หุนโหฮัมสะวะที่เป็นก้นแกเอ็นลยถันเฮลถัน ยื่อโคสัดเส่ ๆ ไล่แอ
สองปีลึง ม้วนลึง หุนโหฮัมค๊ะเฮลถัน แลหื้ออาหมากตั้งก้นจื่อก้นสวหามเฮียมลู่กะตั้งโคมา
หุนโหฮัมมันโตวากะตั้งป้าว้นออก

(ภาษาไทย) กษัตริย์เป็นผู้ที่ชอบล่าสัตว์ที่ป่าทึบ ล่าได้สัตว์จำนวนมาก เวลาผ่านไปสองปี
กษัตริย์จะเข้าป่าทึบ ให้ทั้งขุนนาง มหาเล็กเตรียมธนูและม้า กษัตริย์สั่งให้ไปทิศตะวันออก

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 63 กฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้)

(ภาษาไทยได้คง) สางวาฮูป่วงเหมือนปาดีไล่เป็นหุน สางวาฮูป่วงเหมือนลู่กะ ได้สือคี่แปด

(ภาษาไทย) ถ้าวเหมือนรูปปลา จะเลื่อนตำแหน่ง รูปเหมือนรูปหมูจะชนะสงคราม

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 54 ศาสนิกชน)

1.3.3 เสือ (เสือ)

เสือ เป็นเครื่องσανชนิดหนึ่งสำหรับปูนอนและปูนั่ง ชาวไทได้คงนิยมใช้เสื้อมาปู
นอนหรือปูพื้นเพื่อตากของแห้งเป็นต้น เรื่องที่กล่าวถึงเสือ มีเพียง 1 เรื่องคือ เรื่องผีเสื้อ (สอง)

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีโก้จ้ายโก้ลึงค๊ะโป้ข้าว เอาสัดแก่นไว้สือล้า ป่วงโพโหลือเข้า ๆ มัน
กะก็ลัดมันไ่หลานแอ่เลียงอ่อนล้วนสือสัดลัน โก้ลึง

(ภาษาไทย) มีผู้ชายคนหนึ่งจะไปค้าข้าวเปลือก เขาม้วนเสื่อแล้ววางที่นา วันถัดไปตอน
เช้า ๆ เขาไปเปิดเสื่อที่วางไว้นั้นเห็นเด็กอ่อนคนหนึ่ง

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 52 ผีเสื้อ (สอง))

1.3.4 ครกกระเดื่อง (ตังไห้ก)

ครกกระเดื่อง เป็นเครื่องมือสำหรับตำข้าวเปลือกและเมล็ดพืชบางชนิด เช่น ถั่ว งา
เป็นต้น จัดเป็นเครื่องทุ่นแรงชนิดหนึ่งของเกษตรกร ครกกระเดื่องทำจากไม้เนื้อแข็ง ซึ่งประกอบด้วย
ตัวครก คันกระเดื่อง สากและเสา 2 เสา เมื่อจะตำข้าว ถั่วหรือแป้งต่าง ๆ ก็นำของที่จะตำใส่ในครก
ผู้มีหน้าที่ตำจะเหยียบ โคนกระเดื่องให้ตกลงไปในหลุม คันกระเดื่องจะยกตัวขึ้น สากซึ่งอยู่ที่ปลาย
อีกด้านหนึ่งลอยสูงขึ้น เมื่อผู้ตำปล่อยเท้าจากโคนกระเดื่อง สากก็จะตกลงไปตำของที่อยู่ในครก

การดำเนินีต้องมีผู้ช่วยอีกคน คอยช่วยตะล่อมข้าวหรือพลิกข้าวให้รวมอยู่ตรงกันหลุมครกเพื่อให้สาก
ตำให้ทั่วถึง เรื่องที่กล่าวถึงครกกระเดื่อง มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง แม่เลี้ยง
ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ตีวากินข้าวฮ้าว ลูกจายมันล่ายจู้กะจู้คิ่นตั้งไห้ก้ออัน ฮ้วงเคหาว อือ วา เค
เด ม้ามัดเกาเอ้ เคหาวเฮี้ยฮ้ามวา ฮย่า กินข้าวห็นคิมัดกัน

(ภาษาไทย) ถึงเวลากินข้าว ลูกชายไปยืนที่เสาครกกระเดื่องแล้วเรียกพ่อว่า พ่อ พ่อ มา
มัดผม พ่อแปลกใจจึงถามว่า ทำไมจะกินข้าวแล้วต้องมัดลูกด้วยละ
(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 7 แม่เลี้ยง)

1.3.5 มิด (ผ่า)

มิด เป็นเครื่องใช้สำหรับฟัน ผ่า จัก ตัด เหลาเป็นต้น ใบมิดทำด้วยเหล็ก มีลักษณะ
เป็นแผ่นและคม เรื่องที่กล่าวถึงมิด ได้แก่ เรื่อง เขี้ยวเป่าปี มีเพียง 1 เรื่อง
ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ก้ามไหมยี้โก้ล้าเฮี้ย เจ้าอื่นเจ้าแอ่หมาเจี๊ววา แอ่หมาเฮี้ย วากะเฮือนห้าว
กะเอาพามาหื้อกาว่าฮ้า เอาผ้ามามาหื้อกาว่าปีห็นจูเจียจะดีห็นกะ จะออกไล่กะ แอ่หมาเฮี้ยไล่ยิ่นลี ๆ หมา
เลียนคิ้ว ๆ เลียนคิ้ว ๆ กะเอื้อน

(ภาษาไทย) น้องชายพูดกับหมาน้อยว่า หมาน้อยเอ๋ย กลับบ้านไปหาบิดมาให้ข้า ข้าจะ
ได้ตัดเถาวัลย์พวกนี้แล้ว ข้าถึงขึ้นไปได้ เมื่อหมาน้อยได้ยินคำพูดของยี้โก้ล้า ก็รีบวิ่งกลับบ้าน
เร็ว ๆ กลับบ้านไปหาบิด

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 14 เขี้ยวเป่าปี)

1.3.6 จอบ (โท)

จอบ เป็นเครื่องมือสำหรับขุด พรวน หรือถากดิน ทำด้วยเหล็ก หน้าแบนกว้าง มี
ด้ามยาว เรื่องที่กล่าวถึงจอบ ได้แก่ เรื่อง กฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้ เพียง 1 เรื่อง
ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ก้ามลันกุนป้อเคียงไล่ห่านมีกุนมัลลัดเคียงมันกิน มันป้วง ๆ หล่า ๆ วา
มือไล่เป็นกุนสางฮ้ามวเฮฮ้ามหุนโหฮ้ามยังมัลลัดเคียงเกากิน วาเอ้ หย่อโหไค้ไฮ้หุนโห
ฮ้ามก้ามลิว หุนโหฮ้ามไค้ตายฮ้าว

(ภาษาไทย) คนเฝ้าสวนเห็นว่ามีคนมาขโมยแตงโมเขากิน คำ ๆ ว่า ๆ เข้าเป็นใครไม่ฟัง

คำสั่งของกษัตริย์ ยังกลัมาข โมยแดงโมเข้ากินอีก ยกจอบไปตีหัวกษัตริย์ กษัตริย์สิ้นพระชนม์ (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 63 กฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้)

1.3.7 ตะกร้าผูกเอว (เบียบ)

ตะกร้าผูกเอว เป็นภาชนะขนาดเล็กสานโปร่งสำหรับใส่สิ่งของ ที่เมืองใต้คงมักจากนั้นใช้แผ่นไม้ไผ่มาสาน บางชนิดมีหูหิ้ว บางชนิดไม่มี เรื่องที่กล่าวถึงตะกร้าผูกเอว มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ชายตาบอดและชายขาติด

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ยาเส้มอควา สองหื้อปวกเสี้ยนกะสานเบียบม้าห้วยลึงต้างย่าวให้มีเก้าชวก หื้อสานลือลือเจ็ดวันล้อย เอาเบียบม้าแอ เก้าจางมอกหื้อสองหื้อ หื้อเห็ดจางลิ

(ภาษาไทย) พระสงฆ์บอกให้สองว่า ให้กลับบ้านไปสานตะกร้าผูกเอวยามเก้าศอกมาขึ้นหนึ่งภายในเจ็ดวันเมื่อเจ้าสองคนเอาตะกร้าผูกเอวมา ข้าจะบอกให้ว่าทำอะไร

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 47 ชายตาบอดและชายขาติด)

1.3.8 โอง (เอียง)

โอง เป็นภาชนะเคลือบดินเผา มีปากเล็กก้นเล็ก ตรงกลางป่อง ขนาดใหญ่กว่าไห ใช้สำหรับใส่ผักดอง และของหมักเป็นต้น ชาวไทใต้คงใช้โองมานานพอสมควร ชาวไทใต้คงนิยมใส่ผักส้ม หน่อไม้ดองตามแต่ละฤดูกาล เพื่อที่จะรับประทานผักส้ม ของดองตลอดทั้งปี เรื่องที่กล่าวถึงโอง มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องโองปลาส้ม

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) โหม้นนา โอ ฮ้ามหมอเป็นสาวไว เห็ดสาวหื้อเห็ดแด่ๆ เห็ดโง้แจฮ้ามกิน มื้อลือฮ้าวไหล เม้นัน โก่อจ้อมโหม้นตักเทียนเลื่อนไปสองเลื่อน ล้าลือหลงอันตักเหยียงย่าว กว๊ายวายังมีป่าดือลึง ลือดือหลงอัน กว๊ายมีเอียงไวห้วยลึง

(ภาษาไทย) ปู่บอกว่า คำพูดที่หมอดูสั่งสอนไว้ “ทำอะไรต้องทำอย่างจริงจัง ถ้าๆ ulla ulla จะไม่มีกิน” เจ้าลืมนไปแล้วหรือ ยากี่ฟังไป วิตน้ำกับปู่เพิ่มเติมกว่าสองเดือน น้ำในบ่อน้ำนั้นแห้งแล้ว ไม่มีปลาแม้แต่ตัวเดียว มีแต่โองใบหนึ่ง

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 31 โองปลาส้ม)

1.3.9 กระบุง (นุม)

กระบุง เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ มีลักษณะคล้ายตะกร้าผูกเอว แต่ขนาดใหญ่

กว่ามีหัว ส่วนมากชาวไทได้คงจะเอาไว้แบกของ ปกติจะใช้กระบุงสองอัน มีไม้ไผ่เป็นตัวคั่น วางกระบุงหัวมุมละข้าง ยกวางบนไหล่ เรื่องที่กล่าวถึงกระบุง ได้แก่ เรื่องคนโง่ขายเกลือ เพียง 1 เรื่อง ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) คั่วกม้อเอา ม้าถึงอิมถั่งล้าอัย อะโหล อันไถ่ หันมุมเป่าหมื่นพูเอื้อยาม ๆ หลงลึกล้าอัย เกอโก่มื้ออัย กว้ายมีมุมเป่าพูอัย...

(ภาษาไทย) พอกลับไปถึงสระน้ำ โอโฮ อะไรเนีย เห็นกระบุงเปล่าของตนลอยอยู่บนผิวน้ำ เกลือก็ไม่มีแล้ว มีแต่กระบุงเปล่า...

(จากเรื่องที่ 34 คนโง่ขายเกลือ)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นภาพเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวไทได้คง ไม่ว่าจะเป็นมิด โอง ครกกระเดื่อง ตะกร้าผูกเอว จอบ หม้อ กระบุงก็ตาม เนื่องจากได้คงมีความอุดมสมบูรณ์เพราะดินดี เพาะปลูกพืชได้งอกงาม บนภูเขาเป็นป่าไม้ มีต้นไม้มากมายหลายชนิด และมีต้นไม้จำนวนมาก สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทได้คงในการใช้ไม้ไผ่ทำเครื่องจักสานทำเป็นอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำอาหารหรือเก็บสิ่งของ แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวไทได้คงในสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี เข้าใจใช้ของจากธรรมชาติเกิดประโยชน์

1.4. ลักษณะสังคม

พบว่า ลักษณะของสังคมในนิทานไทได้คงที่ชัดเจนอย่างหนึ่ง คือ เป็นสังคมที่มีชนชั้น ในนิทานจำนวนหลายเรื่องกล่าวถึงตัวละครที่เป็นกษัตริย์ เศรษฐี และประชาชนฐานะในสังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละชนชั้นแตกต่างกัน สามารถแสดงให้เห็นชัดเจนจากรูปภาพที่แนบมา

ชนชั้นสูง คือ กษัตริย์และเศรษฐี

ชนชั้นกลาง คือ ประชาชนทั่วไป

ชนชั้นล่าง คือ ผู้มีฐานะยากจน

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีวันหนึ่ง มันทันตึง มันทันตึง ไปถึงหิมซึ่งฝยเจ้าสะแท่เฮือนถึง
ลมจ้ออายหอมข้าวพัก ลูกหถึงซึ่งฝยสะแท่เฮือน ปลิวออกมา หม่าวกุนผานนัย จูเออาออกให้ข้าวลายมัน
มั่ว แอ้มอายหอมข้าวพักของสะแท่เฮือนนั้น กินเห็ดหวานเห็นมันไว้ สะแท่ได้มั่วหัน มอกหือลูกจ้าง
มันว่า หือกะคือ หม่าวกุนผานนัยเอาเฮือนบาทสง วา อายหอมข้าวพักหาไว้ หม่าวกุนผานอายแอ้ม
กินเหมียนอ้าว

(ภาษาไทย) มีวันหนึ่งเด็กคนนี้ไปนั่งข้างครัวเศรษฐี มีกลิ่นอาหารหอมหวลออกมาจาก
ในครัว เขาจึงเอาข้าวที่ขอได้ออกมากินกับกลิ่นอาหาร เศรษฐีเห็นเข้า ก็สั่งให้เขาชดใช้ค่าเสียหาย
เป็นเงินหนึ่งร้อยตำลึง กล่าวหาว่า เขาสูดกลิ่นอาหารไปหมดสิ้น
(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 1 กลิ่นอาหารจะหายไปได้อย่างไร)

นิทานที่กล่าวถึงชนชั้นปกครองที่เป็นกษัตริย์ยังมีอีกหลายเรื่อง กษัตริย์ในนิทานพื้นบ้าน
ไทได้คงเป็นคนที่ม้ออำนาจสูงสุดและมีอำนาจทางการเมืองและกฎหมายในบ้านเมือง ประชาชน
ทั่วไปมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังทั้งคำสั่งและคำพูดของกษัตริย์ จากนิทานที่รวบรวมมานั้นสามารถ

มองเห็นนิสัยใจคอของกษัตริย์ บางองค์เป็นกษัตริย์ที่ใจดีมีความเมตตา เอาใจใส่สวดส่งดูแล

ประชาชนเป็นอย่างดี เช่น

ตัวอย่าง

ในเรื่อง คำแดงเปลี่ยนกันไม่ได้ เล่าว่า กษัตริย์ออกคำสั่งให้สามภรรยาที่รักกันทะเลาะกันและให้สามภรรยาที่ไม่รักกันหยุดทะเลาะกันเป็นเวลาสามวัน ถ้าใครทำตามคำสั่งจะให้รางวัลปรากฏว่าทั้งสองคู่ไม่สามารถทำได้ คู่ที่รักกันเมื่ออีกฝ่ายจะทำให้ไม่พอใจก็ไม่ขึ้นเคียงเพราะรักกันอย่างมั่นคง แต่คู่ที่ไม่รักกันได้ตกลงกันที่จะไม่ทะเลาะกันเพื่อหวังจะเอารางวัล แต่หลังจากอดทนไม่ทะเลาะกันจนจะครบ 2 วัน ก็ต้องทะเลาะกันโต้เถียงกันด้วยเรื่องเล็กน้อย กษัตริย์ให้รางวัลคู่ที่รักกันอย่างมั่นคงและตำหนิคู่ที่ชอบทะเลาะวิวาทกัน

กษัตริย์ในนิทานพื้นบ้านไทได้คงไม่เพียงแต่เป็นผู้เอาใจใส่สวดส่งดูแลบ้านเมืองและประชาชนทั้งหลาย ยังเป็นผู้ตัดสินเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ นานา เกิดขึ้นอีกด้วย เช่น

ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) มีเมืองลึง หุนโฮฮัมหือจือสะวะที่ ลือเมืองได้กุนลัดกุนจนหลามแต่ ๆ ภูม่านกุโสโนโคไลยั้นวาลู๊ดมัลลัดสง ๆ หองหายหม่าว่า หุนโฮฮัมหือจือสะวะที่โก่ดั่งอุ๊ป่าแด่โหม่ววาลูกได้กะอ้าวาเป็นผอโก้อ้าวาลัดเอาสง กว้ายลัดมะเผ็ดเลียง สงาวาแด่ไข้วว โคหือมางตายกำมิลว (ภาษาไทย) มีเมืองหนึ่ง กษัตริย์ชื่อสะวะที่ มีห้วยโมยเยอะมาก ๆ ทุกบ้านได้ยั้นว่า ห้วยโมยมาขโมย ของหายเยอะมาก กษัตริย์สะวะที่เลยตั้งกฎหมายใหม่ออกมาว่า จากนั้นเป็นต้นไป ไม่ว่าเป็นใคร แม้แต่ขโมยพริกเพียงชิ้นเดียวถ้าจับได้ ก็สามารถตีตายได้ (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 63 กฎหมายที่กษัตริย์ตั้งไว้)

นอกจากกษัตริย์แล้ว นิทานพื้นบ้านไทได้คงได้สะท้อนให้เห็นว่าเศรษฐีผู้มั่งมีเงินมีทองบางคนจะวางตัวเหนือคนที่ฐานะต่ำต้อยกว่า ทั้งรังเกียจเหยียดหยามและเอาเปรียบคนมีฐานะยากจน สามารถเห็นภาพชัดเจนจากเรื่อง กลืนอาหารจะหายไปได้อย่างไร เรื่อง ทำงานวันเดียวกินได้ทั้งชาติ เรื่อง โองปลาสั่ม เป็นต้น เช่น

ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) มีวันลึง มั่นย่วนไล่ข้าวลายม้าโห่ลึง ไปถึงหิมซึ่งฝ้ายเจ้าสะแท่เฮือนลึง

ลมจ้ออายหอมข้าวพัก ลูกหลังซึ่งฝ้ายสะเท้าน ปลิวออกมา หม่ากุนผานนี้ จูเอาออกให้ข้าวลายมัน
 ม้า แอ้มอายหอมข้าวพักของสะเท้านนั้น กินเห็ดหวานเห็นมันไว้ สะเท้านโล่ม้าหัน มอกหื้อลูกจ้าง
 มันว่า หื้อกะคือ หม่ากุนผานนี้เอาเชื่อนบาทสงว วา อายหอมข้าวพักหาโจ้ หม่ากุนผานอายแอ้ม
 กินเหมียนอ้าว

(ภาษาไทย) มีวันหนึ่งเด็กคนนี้ไปนั่งข้างครัวเสร็จมีกลิ่นอาหารหอมหวลออกมาจากใน
 ครัว เขาจึงเอาข้าวที่ขูดออกมากินกับกลิ่นอาหาร เสร็จก็เห็นเข้า ก็สั่งให้เขาชดใช้ค่าเสียหายเป็น
 เงินหนึ่งร้อยตำลึง กล่าวหาว่า เขาสูดกลิ่นอาหาร ไปหมดสิ้น
 (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 1 กลิ่นอาหารจะหายไปได้อย่างไร)

จากนิทานดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่า ในนิทานพื้นบ้านไทได้คงนั้น นอกจากกษัตริย์ซึ่งเป็น
 เป็นชนชั้นที่มีฐานะสูงแล้ว ยังมีอีกชนชั้นหนึ่งที่อยู่นอกชนชั้นที่มีฐานะยากจน คือ เสรฐิ์ ซึ่งเป็นผู้มั่ง
 มีทรัพย์สิน บางครั้งอาจรังเกียจ รังแกและเอาเปรียบคนที่มีความยากจน สามารถสะท้อนให้เห็น
 ภาพว่าสังคมไทได้คงในสมัยโบราณนั้นเป็นสังคมที่มีชนชั้นมายาวนาน มีทั้งคนร่ำรวยและคน
 ยากจน คนฐานะสูงและคนฐานะต่ำต้อย แต่ละชนชั้นมีฐานะและอำนาจไม่เท่าเทียมกัน

1.5. ด้านระบบครอบครัว

นิทานพื้นบ้านไทได้คงได้กล่าวถึงระบบครอบครัวของคนไทได้คงในสมัยโบราณ มี
 ลักษณะดังต่อไปนี้

1.5.1 เป็นครอบครัวขนาดเล็ก

นิทานพื้นบ้านไทได้คงมักจะเริ่มต้นด้วย “มีปู่ยาโผเม่หนึ่ง” หรือ “ปี่ลวงสองโก้”
 เป็นต้น “มีปู่ยาโผเม่ถึง” หมายความว่า มีสามีภรรยาคนหนึ่ง คำว่า “ปี่ลวงสองโก้” หมายความว่า พี่
 น้องสองคน เป็นต้น ได้แก่ เรื่องนกโก้ว เรื่องขายตดหอม เรื่องเหยี่ยวเป่าปี่ เรื่องนกโก้ว เรื่องโอง
 ปลาส้ม เรื่องสิ่งที่ไม่เป็นมงคล เรื่องคำกับแดงเปลี่ยนกันไม่ได้ และเรื่องฟังศพอย่างไรดี มีทั้งหมด
 7 เรื่อง เช่น

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีเจ้ามีอาป่ม เห็ดเจียงวาโก้ว ถูช่วงโก้ว ปี่ลวงสองโก้ เมหาว โก่อี้ยน
 เอ้ยเป็นเมออก โก่อ๊หลงเป็นเมสึด เมสึดมู้ฮัก โก่อ๊ใหญ่ฮ้ายก้วยฮักเอี้ยนเอ้ย มีวันลิ่ง เมหาวหื้อสองฮื้อ
 ปี่ลวงกะเล่ ลววย กะสั้วมโทะคือ กะสั้วมโทะคือ เหมียงเห็ดโทะคือเหมียงเห็ดสองหึ่ง จ้ายหาวหึ่งลิ่ง

ถ่วงจ่ายหึ่งสิ่ง โก้จ่ายอ้ายเอาใจโทะคือสูบ โก้เอ็นล่ายเอาใจโทะคือหลิบ

(ภาษาไทย) มีเรื่องเล่าเรื่องหนึ่ง ทำไมนกโก้วร้องเสียง โก้ว มีพี่น้องสองคน ลูกคนเล็ก เป็นลูกเมียน้อย ลูกคนโตเป็นลูกของเมียหลวง แม่เลี้ยงไม่รักลูกคนโต รักแต่ลูกคนเล็กซึ่งเป็นลูกของตน มีวันหนึ่ง แม่เลี้ยงให้ลูกทั้งสองไปปลุกถั่วบนภูเขา แม่เลี้ยงแบ่งถั่วเป็นสองถุง ถุงที่ใส่พันธุ์ถั่วที่ทอดแล้วให้ลูกคนโต ส่วนถุงที่ใส่พันธุ์ถั่วที่ยังไม่ได้ทอดให้ลูกคนเล็ก (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 8 นกโก้ว)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้าลั่น เมืองโหววาคี มีสะเท่โผแม่ถึง สองโก้โโสเงินหลามหลายคืออ่าแม่น กว๊ายวอามีลูกล้างสี่โก้ สามยังซื้อเอาโโสเงินปานป็น หาวให้จ้อดีหือเอาโโสเงินเจี้ยคือแม่นจ๋ายมหค

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว เมืองโหววาคี มีสามีภรรยาฐานะร่ำรวยคนหนึ่ง สองคนใช้อย่างไรเงินก็ไม่หมด แต่สองคนไม่มีลูกสักคน และไม่ยอมทำบุญเอาเงินให้คนอื่น สองคนคิดว่าทำอย่างไรเงินเหล่านี้ถึงจะใช้หมด (จากเรื่องที่ 49 สิ่งที่ไม่เป็นมงคล)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้าเจ้ออัน มีปลั่งสองโก้ เหียงบอเมตายเจ้า โก้ใหญ่เอี้ย หือจ้ออ้ายโก้ ล้า ถ่วงจ่ายหือจ้ออีโก้ล้า สองหือปลั่ง ลูกเจียมบอเมตายเอ้ โดฮักกันเค้ได้

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีพี่น้องสองคน พ่อแม่เสียชีวิตทั้งสอง คนโตชื่ออ้ายโก้ล้า น้องชายชื่ออีโก้ล้า หลังจากพ่อแม่เสียชีวิตแล้วพี่น้องสองคนนี้รักกันมาก ๆ (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 14 เขี้ยวเป่าปี)

จากนิทานกล่าวข้างต้นอาจสะท้อนให้เห็นว่า การเริ่มต้นแบบนี้แสดงให้เห็นว่าในสังคมไทได้คงในสมัยโบราณมักจะมีครอบครัวขนาดเล็ก ตามลักษณะการเล่านิทานพื้นบ้านไทได้คง

1.5.1.1 ครอบครัวไทได้คงมักมีลูกสองคน

ในครอบครัวไทได้คงมักมีลูกสองคน บางครอบครัวอาจมีถึงหลายคน เรื่องที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ เรื่อง ขยดคหอม เรื่อง เขี้ยวเป่าปี เรื่อง เพื่อนสนิทสองคน และเรื่อง วันปีใหม่ ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า มีทั้งหมด 4 เรื่อง ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีปลั่งสองโก้ โปเมตายเจ้า สองหะโก้หือม้าอ้าว จ้ายหาวหาโล่แม่

โก๋ถึง คีตั้งลวงจ้ายมันเหมียงเฮือนกัน

(ภาษาไทย) มีพี่น้องสองคน พ่อแม่เสียชีวิตไป สองคนโตขึ้น พี่ชายได้แต่งงาน เลยแยกบ้านกัน

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 13 ขายตคหอม)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้า ๆ ล้น มีกุ้นสองโก๋ โก๋ถึงเป็นกุ้นมีโส โก๋ถึงเป็นกุ้นพาน สองหะเป็นได้โก๋ถึงกัน เป็นไปอู้กัน โก๋มีโสอ้าย มีโสอ้าว มีโสอ้าว โสเอื้อนโสเอื้อนโก๋เอี้ย มีก้อย่างเห็นมั่วเงิน ๆ ส้ม ๆ กว๊ายว มูมีลูกล้างสีโก๋ มูมีลูกล้างสีโก๋ กว๊ายมีสองหะปุย อือ โก๋กุ้นพานล้วย ไปอู้โก๋กุ้นพานอ้าย เอื้อนโหลปะจากลั้ง ล่าเอื้อนพานลั้งโก๋มูมี มูมีโสสัง กว๊ายวกุ้นเอื้อนพานเนี้ย มีลูกล้างสับโก๋

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีคนสองคน คนหนึ่งเป็นคนรวย คนหนึ่งเป็นคนจน สองคนเป็นเพื่อนสนิทกัน คนรวยรวยมาก สมบัติมีเยอะเยะมากมาย เงินทองเต็มบ้าน แต่ไม่มีลูกหลาน มีแค่สามีภรรยา สองคนอือ คนจนนั้น ที่บ้านก็ไม่มีอะไรแม้แต่ที่นา ก็ไม่มี มีแต่ลูกสับคน

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 16 เพื่อนสนิทสองคน)

จากนิทานดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่า ในสังคมไทได้คังนั้นมีครอบครัวขนาดเล็ก สมาชิกครอบครัวจะเป็นพ่อแม่ลูกเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกในครอบครัวจะช่วยเหลือกันเลี้ยงชีพ ช่วยกันทำมาหากิน ในครอบครัวมักมีลูกสองคน บางครอบครัวอาจมีมากกว่าสอง

2. ภาพสะท้อนด้านประเพณีของชาวไทได้คัง

ประชิด สฤณพัฒน์ (2546) กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือจารีตประเพณีมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเพณีชีวิตกับประเพณีสังคม ประเพณีชีวิต คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับช่วงชีวิตของบุคคล นับตั้งแต่คลอดจากครรภ์มารดาจนกระทั่งตาย เช่น พิธีแต่งงาน พิธีศพ เป็นต้น ส่วนประเพณีสังคมหรือประเพณีส่วนรวมเป็นประเพณีของกลุ่มชนทั่วไปที่ร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรมและประกอบพิธีกรรม โดยให้สังคมเกิดความสุขความเจริญ เช่น จารีตประเพณี ขนบประเพณี ธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น นิทานพื้นบ้านไทได้คังที่รวบรวมมานั้นแสดงให้เห็นถึงทั้งลักษณะประเพณีชีวิตและประเพณีสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะจัดเป็นลำดับตามความถี่ที่ปรากฏ ดังนี้

2.1 ประเพณีชีวิต

2.1.1 ประเพณีการการเซ่นไหว้ผู้ตาย

การการเซ่นไหว้ผู้ตายนั้มี 4 ประเภทใหญ่ ได้แก่ หนึ่ง คือ เนื่องด้วยความคิดถึงของสมาชิกครอบครัวต่อผู้ตาย การไหว้ประเภทนี้สามารถทำพิธีในวันปกติตามที่ผู้เซ่นไหว้ต้องการเพื่อให้วิญญาณสงบสุข และ การการเซ่นไหว้ผู้ตายตามเทศกาลต่าง ๆ ส่วนมากจะไหว้วันปีใหม่ วันเจ็งเม้ง เป็นต้น ประเภทที่สอง คือ เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ นา ๆ เกิดขึ้นกับสมาชิกครอบครัวก็มักจะไปการเซ่นไหว้ผู้ตายเพื่อให้ผู้ตายหรือบรรพบุรุษช่วยแก้ไขปัญหาดัง ๆ ตามที่ผู้ไหว้อธิษฐานไว้ ประเภทที่สาม คือ ผู้ตายเข้าฝันผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งเป็นสมาชิกครอบครัวของผู้ตาย เพื่อให้ผู้นั้นช่วยทำเรื่องบางอย่างที่ผู้ตายยังไม่ได้ทำก่อนตาย ประเภทที่สี่ คือ เพื่อกำบาปกรรมที่ทำในชาติที่แล้ว เพื่อชีวิตตนจะได้ดีขึ้น

การเซ่นไหว้ผู้ตายนั้ ชาวไทได้ลงส่วนมากจะทำพิธีด้วย อาหารที่ผู้ตายตอนยังมีชีวิตอยู่ชอบรับประทาน เชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายจะกลับมารับประทาน เอากระดาดเงินกระดาดทองเผาให้ผู้ตาย จดเทียนให้ผู้ตายเพื่อไว้ใช้

นิทานเรื่องทีกล่าวถึงการการเซ่นไหว้ผู้ตาย ได้แก่ เรื่องการเซ่นไหว้ผู้ตาย(หนึ่ง) เรื่องการเซ่นไหว้ผู้ตาย(สอง) และเรื่องวันปีใหม่ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า มีทั้งหมด 3 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) หมอย่าไล่เปียนเป็นเมียงกะถัน ไถ่ยั้นเป็นวา สางวาไล่หลู้ดึ่งแหลกกุ้งด้วงด้วงไล่ถวดแพ้ มั่นจ่างกะถามเจ้าพะละ

(ภาษาไทย) หมอที่ได้เปลี่ยนเป็นเมลงกะเจนนั้ ได้ยิ้นคนเล่ากันว่าถ้าใช้กระดาดเงินกระดาดทองคำไปเซ่นไหว้ วิญญาณจะได้สงบสุข เลยไปขอคำปรึกษาพระเจ้า (จากเรื่องที่ 65 การเซ่นไหว้ผู้ตาย (หนึ่ง))

(ภาษาไทยได้คง) พระละเจ้ามอควา ไก่ป้อจ้าววงด้าง มื่อไล่เอาถ้ายฮุนโล่เห็ดด้ไฟมื่อ มื่อจ่างเป็นเจียซา เจ้าพะละสอนแหลหื้อเอาคั้งแหลกลิบเอ็ดมื่อด้างด้างด้างสิบเอ็ดมื่อกะตั้นกะไว

(ภาษาไทย) พระเจ้าบอกว่ ก็เป็นเพราะชาติที่แล้ว เจ้าได้นำขุนปลือกถั่วเหลืองทำร้ายผัวเจ้า เจ้าถึงเป็นอย่างนี้ พระเจ้าให้คำปรึกษาว่าให้นำกระดาดเงินกระดาดทองคำอย่างละสิบเอ็ดจิ้นไปเซ่นไหว้

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 66 การเซ่นไหว้ผู้ตาย (สอง))

(ภาษาไทยใต้คง)เป็นสายหวนโหพระยะวันยังอำพาหลิไป มันให้จื่อถึงเมมัน มีปัวกลึง มัน
ฝืนปวงหื้อโปมัน วามันตายติโหฟาย่าว ให้หื้อโปมันวันปีโหมวลันหื้อแถมมันโก้กวางนู้ทราย
ลัมปอยฮังคิงต้างกว้างต้างฮันฟากะ เห็ดเจี้ยหวนโหมมันจ่างไล่หลิมอยู่ชาวลิ

(ภาษาไทย) คนเล่ากันว่าวิญญาณพระยะวันยังอยู่ เขาคิดถึงแม่เขา มีครั้งหนึ่ง เขาเข้าฝันพ่อ
บอกพ่อว่า เขาได้ตายบนท้องฟ้าแล้ว ในวันปีใหม่ของทุกปีขอให้พ่อก่อเจดีย์ให้เขา ปล่อยโคมไฟ
และปล่อยประทัดขึ้นฟ้า อย่างนี้จะทำให้วิญญาณเขาสงบสุข

(จากเรื่องที่ 67 วันปีใหม่ทำไมต้องกอบเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นชาวไทยใต้คงให้ความสำคัญกับงานศพเป็นอย่างมาก
พยายามทำให้ผู้ตายเดินทางโดยดี มีหนามิตา และแสดงให้เห็นถึงในสมัยโบราณชาวไทยใต้คงให้
ความสำคัญกับประเพณีการการเช่นไหว้ผู้ตาย ประเพณีเหล่านี้ที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านนั้น
กล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างหนึ่งของสังคมไทยใต้คง ญาติพี่น้องของผู้ตายรักผู้ตายมาก ยัง
เข้าใจว่าผู้ตายยังไม่ได้จากพวกเขาไป แลอยู่ต่างที่ต่างทาง ตามความคิดความเข้าใจของตนเตรียม
ของจำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวันไว้ให้ผู้ตาย มีความหวังว่าผู้ตายได้อยู่อย่างสะดวกสบายเหมือนเช่น
เคย ถึงแม้จะอยู่ต่างที่ต่างทางก็ตาม

2.1.2 ประเพณีงานศพ

การตาย หมายถึง การสิ้นใจ สิ้นชีวิต ไม่เป็นอยู่ต่อไป สิ้นสภาพของการมีชีวิต เมื่อมีคน
ตาย ญาติพี่น้องจะต้องดำเนินพิธีศพตามประเพณี การจัดงานศพของชาวไทยใต้คงที่สำคัญมี 2 วิธี
คือ ฝังศพกับเผาศพ ผู้ที่ตายโดยปกติจะใช้พิธีฝังศพ ส่วนพระสงฆ์ถึงแก่กรรมภาพหรือคนตายโหงจะ
ถูกนำศพไปทำพิธีเผา

งานศพนั้นประกอบด้วยกระบวนการหลายขั้นตอนซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะครอบครัว เมื่อมีคน
ตาย ญาติพี่น้องก็จะจัดงานศพอย่างดี ญาติพี่น้องจะพันผ้าขาวบนรอบศีรษะ และไว้ทุกข์หนึ่งวัน
(วันที่ตายและวันที่ฝังซึ่งเป็นวันเดียวกัน กรณีคนเสียชีวิตช่วงเวลาตอนบ่ายก็จะไว้ศพที่บ้านหนึ่งวัน
วันรุ่งขึ้นค่อยนำไปฝัง ช่วงเวลาที่ฝังนั้นต้องเป็นช่วงหลังบ่ายสาม โมง ก่อนบ่ายสาม โมงถือเป็น
ช่วงเวลาแจ้งไม่เหมาะพิธีฝังศพ เชื่อว่าไม่ดีต่อหมู่บ้านหรือบ้านที่ผู้ตายอาศัยอยู่ กรณีวันรุ่งขึ้นเป็น
วันอังคาร วันพุธและวันพฤหัสบดีต้องรอพระอาทิตย์ตกก่อนถึงทำพิธีฝังศพได้ เพราะวันที่กล่าวนั้นถือเป็น
วันแจ้ง มังกรและงูนั้นมีรูปร่างยาว กลัวคนในหมู่บ้านหรือบ้านที่ผู้ตายอาศัยอยู่ตายตาม เปรียบ
เหมือนความยาวของมังกรและงู (จากการสัมภาษณ์ ใช้ผู้อัน 2 มิถุนายน 2553)

ลูกหลานผู้ตายและญาติมิตรจะทำพิธีอาบน้ำศพ แล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าศพที่เตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว ก่อนบรรจุโลง หลังทำพิธีฝังศพมีกิจกรรมเรียกขวัญกัน เสร็จจากนั้นต้องไปล้างมือล้างตาด้วยน้ำร้อนที่ต้มจากใบหมากเก่า (เป็นภาษาไทยใต้คง ซึ่งก็คือใบฝรั่ง คำว่า หมาก แปลว่า ผล) คำว่า ก่า มีทั้งความหมายตรงว่าขยับได้ และความหมายโดยอ้อมว่า (พระผู้เป็นเจ้า) คู่ครอง เรื่องที่กล่าวถึงงานศพ มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องฝังศพอย่างไรดี

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) หม่าห่าก้ามลิมอกวา หื้อฮาวตั่งแก้งสามหาเอาหม้อต้มล่ำไม่หม้อลึง ต้มหื้อเฮ้นแอ้อาม้ออาบหื้อกุนตาย อาบลิย่าวหื้อกุนตายลงลือ ไล้ลิ ๆ เอาก้อนเงินก้อนฮ้ามลือเฮ้า โสบบั้นกะ จ่างโคกุนตายลือเฮ้าไม่เปี่ยนจุงกะ มือเอากะฝงลัน ออย่าฮั้นโห ฝงยาวฮ้าว หื้อฮวงฮั่วลือ ฮ้างเหมฮ้างมัน ปัวกม้าเฮ้นหื้อเอาล่าเมอมะก่าลือก่าลือก่ามื่อ

(ภาษาไทย) พระสงฆ์หม่าห่าก้ามลิมอกว่าตั่งชาสามเหลี่ยมเอาหม้อต้มน้ำร้อนหม้อหนึ่ง แล้วรอให้เย็นค่อยมาอาบนำให้ผู้ตาย อาบเสร็จก็ใส่ลือให้ผู้ตายดี ๆ เอาก้อนเงินก้อนทองใส่เข้าปาก ผู้ตายแล้วค่อยวางศพลงในโลงไม้ อย่างนี้ก็จะประกอบพิธีฝังได้ เมื่อฝังเสร็จคนเป็นนั้นห้ามหันกลับให้ดวงคนต่างเรียกขวัญตน กลับถึงบ้านให้นำใบฝรั่งล้างหน้าล้างมือ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 68 ฝังศพอย่างไรดี)

จากนิทานดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีงานศพของชาวไทใต้คงตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน เมื่อมีบุคคลเสียชีวิต ทายาทจะพยายามเลือกทำเลฝังศพตามหลักฮวงซุ้ย จัดทำพิธีศพอย่างสมเกียรติที่สุด ตามขั้นตอนอาบน้ำศพ เปลี่ยนเสื้อผ้าศพ บรรจุโลง และนำไปฝัง ปิดท้ายด้วยการเรียกขวัญสำหรับผู้ไปช่วยการฝังศพ แสดงให้เห็นถึงชาวไทใต้คงให้เห็นถึงขั้นตอนพิธีกรรมการฝังศพเก่าแก่ของชาวไทใต้คงเป็นอย่างดี

2.2 ประเพณีสังคม

2.2.1 ประเพณีวันสงกรานต์ (ปอยสังแจน์ หรือ ปอยสาดน้ำ)

สงกรานต์ เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวไทใต้คงซึ่งสืบทอดมาแต่สมัยโบราณ หมายถึงประเพณีที่ส่งท้ายปีเก่า และต้อนรับปีใหม่

ประเพณีนี้เกิดขึ้นเมื่อวันปีใหม่ไท ซึ่งตรงกับวันสงกรานต์ของประเทศไทย คนไทใต้คงเรียกวันนี้กันว่า ปอยสังแจน์ หรือ ปอยสาดน้ำ

ในวันนี้มีกิจกรรมการทำบุญ การก่อเจดีย์ การปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า

นอกจากนี้ยังมีการเล่นน้ำอย่างสนุกสนานกัน การก่อเจดีย์ทรายจะเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในกลางวัน นอกจากนี้แล้วการเล่นน้ำนั้นก็เกิดขึ้นในกลางวันเช่นเดียวกัน ส่วนปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้าจะเกิดขึ้นกลางคืน กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มักเกิดขึ้นที่วัด วัดเป็นจุดรวมของชาวไทได้คงเมื่อมีงานใหญ่โต การก่อเจดีย์ทรายนั่นถือเป็นการทำบุญ ส่วนปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้าจะเกิดขึ้นนั้นถือเป็นการเฉลิมฉลองวันปีใหม่ของ เด็ก หนุ่มสาว ผู้ใหญ่จะมารวมตัวกันเพื่อความสนุกสนานและความคึกคัก

เรื่องที่กล่าวถึงประเพณีวันสงกรานต์ ได้แก่เรื่อง วันปีใหม่น่าไม่ต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า เรื่องตำนานวันสงกรานต์ และเรื่อง ที่มาวันสงกรานต์ มีทั้งหมด 3 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ก้ามไม้แม่ล้างหนูโหฮ้ามตั้งเจดล้งม้าย่านกัน ถิโกโหบลิปี เห็ดเจียมือดี ปั้นหื้อกันลัน โหเลเอาล้าม้าโหควนตั้ง โอ้หนูโหฮ้ามจ่างมูโลอันกะกูย จ่างอ่าไล่เป็นแพไฟ เห็ดเจียโตถึงยามไล่ ฟังเสียงลึงฮกฮ้างเจียนล้งยาว โหเลเอาล้าม้าโหคกัน วาอย่าหื้อไล่มีแพสง ล้มวาวนกันย่านย้อล้างแม่หนูโหฮ้ามเจดล้งล้งยาว โลเจ้าเป็นปมชวนล่าได้หัวยาว

(ภาษาไทย) พี่น้องเจ็ดคนผัดกันถือพระเศียรของกษัตริย์ คนละปี อย่างนี้พวกเขาได้ผัดกันรดน้ำ พระเศียรของกษัตริย์ไม่ให้ตกลงบนพื้น เมื่อไม่โดนอะไร ก็จะไม่มีไฟไหม้เกิดขึ้น ทำอย่างนี้ตลอดไป คนในเมืองเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของราชินีทั้งเจ็ดคน พอถึงเดือนหก จะนำน้ำมารดน้ำให้ เพราะไม่ต้องการให้สิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้น นี่เป็นตำนานวันสงกรานต์

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 29 ตำนานวันสงกรานต์)

(ภาษาไทยใต้คง) หนูซิเจียวจ่างสั่งหื้อวา ลีปีเมืองลีปวกเลือนฮกฮ้างเจียนล้งหื้อม้า เห็ดปวยส่วมล้ากัน กุนหัวจ่างมาซู้ตวงกัน หื้ออยู่ลิกินหวาน ล้าหัวเอามาส่วมกันลันเป็นล้าเมดค่า โหดโง่กันยาวอย่าหื้อผัดกัน หล้ากัน หื้อซู้ตวงกัน อยู่ลิกินหวานหื้ออ่าหล้าย่านฮันกูโก้วาไหล หล้าโล่กูปีกูถึงเลือนฮกวานฮ้างเจียนม้า โลเจ้าโหคล้ากันยาว อันลันเจ้าเป็นอาสื่อชวนล้ายาว

(ภาษาไทย) ขุนผิสังคนในโลกว่าในเดือนหกของทุกปีให้มาจัดงานเล่นน้ำกัน ทุกคนมาอวยพรกัน ให้กินคืออยู่ดี น้ำที่นำมาเล่นกันนั้นเป็นน้ำพระพุทธมนต์ ไม่ว่าใครโดนน้ำต้องให้อภัยกัน ไม่ด่ากัน ต้องอวยพรกัน ให้ทุกคนกินคืออยู่ดี เดือนหกของทุกปีจะมีงานวันสงกรานต์เล่นน้ำกัน นี่เป็นที่มาของวันสงกรานต์

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 30 ที่มาวันสงกรานต์)

(ภาษาไทยได้คง) เป็นชายหวนโหพระยะวันยังอำพาหลิไป มั่นให้จื่อถึงเมม้น มีปากถึง มั่น
ฝ่นป่วงหื้อโปม้น วามันตายคิโหฟาย่าว ให้หื้อ โปม้นวันปีใหม่ว่ล้นหื้อแถมม้น โก่กว้างมู้ทราย
สั้มป่อยฮังคิงต้างกว้างต้างฮั่นฟากะ เห็ดเจี้ยหวนโหม่นจ่างไล่หลิมอยู่ฮ่าวลิ

ลูกค้านี้ หุนโหฮ้ามจ่างเห็ดจ้วงถูกจายม้นม้าฝ่นป่วงล้น ถึงวันปีใหม่ท่วเหี้ยมม้า หุนโห
ฮ้ามจ่างไล่หื้อกุนต้างเมื่อง โก่กว้างมู้ทราย ป่อยฮังคิงต้างกว้างต้างฮั่นฟากะ เป็นวากับไล่ตั้นห้าบ
หวนโหถูกจายม้นฮั่นม้า

(ภาษาไทย) คนเล่ากันว่าวิญญาณพระยะวันยังอยู่ เขาคิดถึงแม่เขา มีครั้งหนึ่ง เขาเข้าฝันพ่อ
บอกพ่อว่า เขาได้ตายบนท้องฟ้าแล้ว ในวันปีใหม่ของทุกปีขอให้พ่อก่อเจดีย์ให้เขา ปล่อยโคมไฟ
และปล่อยประทัดขึ้นฟ้า ทำอย่างนี้วิญญาณเขาจะสงบสุข

จากนั้นไป กษัตริย์ก็ได้สร้างวัดตามที่ลูกชายเข้าฝันบอกไว้ ถึงวันปีใหม่ กษัตริย์ให้คนทั้ง
เมืองมาก่อเจดีย์ทรายกัน ปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้าไป เพราะจะได้ต้อนรับวิญญาณ
ของลูกชายกลับมา

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 67 วันปีใหม่ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัด
ตั้งขึ้นฟ้า)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยได้คงให้ความสำคัญกับวันปีใหม่ เพื่อเฉลิม
ฉลองวันปีใหม่ ในวันนั้นมักมีกิจกรรมหลากหลาย เพื่อความตึกคึกและความสนุกสนาน นิทานที่ตั้ง
ขึ้นมานั้นเพื่อให้ประเพณีนี้มีชีวิตชีวามากขึ้น

2.2.2 ประเพณีงานข้าวใหม่

ประเพณีนี้เกิดขึ้นเมื่อข้าวใหม่ออกมา ชาวไทได้คงต่างบ้านต่างเรือนมักจะนำข้าว
ใหม่ไปเช่น ไหว้ปู่ขวัญข้าวที่วัด นอกจากนี้ ยังมีประเพณีกินข้าวใหม่(กิน โหข้าว)ประเพณีนี้เกิดขึ้น
ช่วงข้าวใหม่ออก ทำพิธีวันไหนก็ได้ ยกเว้นวันแะะ วันลิง วันไก่ วันหนู เพราะเชื่อกันว่าวันดังกล่าว
นั้นไม่ดีสำหรับชาวไทได้คง ชาวไทได้คงเชื่อกันว่าเมื่อยังไม่ได้ทำพิธีนี้ก็จะไม่สามารถนำข้าวใหม่
ออกไปขายที่ตลาดได้ พิธีทานข้าวใหม่นั้นไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อน คือ นำข้าวใหม่ต้มสุกให้สมาชิก
ครอบครัวและหมากิน พอกินเสร็จพิธีก็จะจบลง หลังจากนั้นก็สามารถนำข้าวใหม่ไปขายที่ตลาดได้
Mr.Feng xiangzhen (เฟิงเลียงเจิน สัมภาษณ์ วันที่ 1 มิถุนาคม 2553) ในสังคมไทได้คงเรื่องที่ให้หมา
กินข้าวใหม่นั้นมีจริง เรื่องที่กล่าวถึงที่มาของการหมากินข้าวใหม่ ได้แก่ เรื่อง หมาเป็นผู้นำ

พันธุ์ข้าวมาให้มนุษย์ เรื่อง หล้าพุ่มพวงและข้าว มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

เรื่อง หมาเป็นผู้ที่นำพันธุ์ข้าวมาให้มนุษย์ เล่ากันว่า มีพรานคนหนึ่งกังวลเรื่องอาหารการกินของมนุษย์ เนื่องจากมีปัญหาสัตว์น้อยลงเรื่อย ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าเลี้ยงชีพของมนุษย์ นกยูงบอกเขาว่าไปหาพันธุ์ข้าวเป็นวิธีเดียวที่แก้ปัญหาก็ได้ แต่กว่าจะได้พันธุ์ข้าวมาต้องไปทางตะวันออก ผ่านแม่น้ำเก่าสับเก่าสาย ขึ้นภูเขาเก่าสับเก่าลูก ใช้เวลาเก่าสับเก่าวัน แล้ว้วยน้ำ ไปถึงภูเขาลูกหนึ่ง ถึงจะเห็นพันธุ์ข้าว พรานคนนี้พาหมาน้อยที่ตนเลี้ยงไว้ไปด้วย พรานได้เสียชีวิตระหว่างทาง สุดท้ายผู้ที่นำพันธุ์ข้าวมาคือหมาน้อย เพราะฉะนั้นเมื่อมีข้าวใหม่ออกมา คนไทได้คงเลยต้องเอาข้าวใหม่ให้หมากินก่อน

(ภาษาไทยใต้คง) เจ้าผ่านกานลั้ย จูมำผ่านเป็นเม็ดซึ่งข้าวหื้อเอกหมาถูกเหลือควงฟ้า อันปาลังมำ มำส่งหื้อกั้นเมืองกาง มาหื้อกั้นเมืองกางมำสั้วมำปู้ หื้อไล่กินข้าว หมาโก่ห้ามล่าห้วย ล่าสวง มาผ่านห้วยผ่านสวงแอ ป่า..ข้าวมำส่งหื้อกั้นเมืองกางอ้าว ลูกล่าแต่ ก้ามไม้กั้นหมอ หมอ สั้วมำ ข้าวไล่กินข้าวอ้าว อา กั้นไล่กินข้าวแอโคล่าสือ จือลิ โดสงสิมำกูโก่ กูโก่ กูคิูกูเลียนแอ ...จ้อม กูปิกูจูมำเห็ดป้วยจ้อมหื้อโหม่ว ป้วยข้าวออกโหม่วอ้าว ดูกะ สวนกันกะให้กองโหม่วแอ จะจ้อม ข้าวโหม่วอ้าว

(ภาษาไทย) เจ้าผ่านกานเลยสั่งให้หมาน้อยนำเมล็ดข้าวลงจากบนฟ้าไปส่งให้คนในโลก ให้หมาน้อยสอนคนทำนาปลูกข้าว ให้มีข้าวกิน หมาน้อยขึ้นภูเขาข้ามแม่น้ำ ขึ้นภูเขาข้ามแม่น้ำนำเมล็ดข้าวไปให้มนุษย์แล้ว หลังจากนั้น มนุษย์รู้จักปลูกข้าว และมีข้าวกิน อา เมื่อคนได้กินข้าว ร่างกายก็แข็งแรงขึ้น หน้าตาก็ดูดีขึ้นทุกคน ทุกปีพอมีข้าวใหม่ก็จะมีการฉลองเกิดขึ้น ในงานฉลองข้าวใหม่ ทุกคนจะชวนกันตักลองชิม

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 26 หล้าพุ่มพวงและข้าว)

นอกจากเรื่องนี้แล้ว ยังมีนิทานอีกหลายเรื่องที่กล่าวถึงข้าว ซึ่งเป็นนิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อเดิมและความเชื่อศาสนาของชาวไทใต้คง ได้แก่ เรื่องปู่ขวัญข้าว(หนึ่ง) และปู่ขวัญข้าว(สอง) มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

เรื่อง ปู่ขวัญข้าว (หนึ่ง) เล่าว่า พระเจ้าให้ขุนผีต่าง ๆ เคารพและถือพระเจ้าเป็นใหญ่ ขุนผีต่าง ๆ นา ๆ ชวนกันไหว้พระเจ้า ยกเว้นปู่ขวัญข้าว สองคนเถียงกันใหญ่ ปู่ขวัญข้าวโกรธ หนีอยู่

เมืองภูเขาดำ และชวนลูกหลานหนีไปด้วยเวลาผ่านไปสามปี ทั้งคนทั้งสัตว์ไม่มีข้าวกิน เกือบตายหมด พระเจ้าไม่มีทางแก้ปัญหาลองไปเรียกปู่ขวัญข้าวกลับมา และยอมให้ปู่ขวัญข้าวเป็นใหญ่

เรื่อง ปู่ขวัญข้าว (สอง) เล่าว่า พระกับปู่ขวัญข้าว ต่างคนต่างว่าตนใหญ่ ปู่ขวัญข้าวว่า ถ้าไม่มีข้า ท่านก็ไม่มีข้าวกิน พระว่า ถ้าไม่มีข้า ท่านก็เป็นปู่ขวัญข้าวไม่ได้ สุดท้ายปู่ขวัญข้าวหนีไปอยู่ที่เมืองหลักสี่ ซึ่งเต็มไปด้วยความมืด ข้าวทั้งหมดก็หนีตามไปด้วย ทำให้พระและคนไม่มีข้าวกิน สุดท้ายพระต้องไปเชิญ และแบกปู่ขวัญข้าวกลับมาและยอมยกให้ปู่ขวัญข้าวเป็นใหญ่

การเช่นไหว้ปู่ขวัญข้าว นั้น มีตำนานเล่ากันว่า มีสองปู่เฒ่าเฒ่าทำนา เมื่อเกี่ยวเสร็จแล้วก็จะตีข้าว เพื่อให้เมล็ดข้าวร่วงลงจากต้นข้าว แต่มักจะเหลือไว้กองหนึ่งไม่ตี เพื่อนำไปเช่นไหว้ปู่ขวัญข้าว ตั้งแต่นั้นมาเลยกินข้าวเท่าไรก็ไม่หมด นำข้าวไปทำบุญเท่าไรก็ไม่หมด นำข้าวไปขายเท่าไรก็ไม่หมด นี่เป็นคำอธิบายสาเหตุที่ชาวไทยได้คงต้องเก็บข้าวไว้กองหนึ่งเช่นไหว้ปู่ขวัญข้าว

การเช่นไหว้ปู่ขวัญข้าว นั้นเกิดขึ้นในช่วงเข้าพรรษาจนถึงออกพรรษา ระหว่างสามเดือนนี้ ชาวไทได้คงต้องทำพิธี 6 ครั้ง เดือนละสองครั้ง วันที่ทำพิธีเช่นไหว้ปู่ขวัญข้าว นั้นเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ และปลายเดือนของทุกเดือน พิธีเช่นไหว้นั้นไม่ใหญ่โตนัก มีแค่ข้าวใหม่ที่ต้มสุกขามหนึ่งเท่านั้น ไปบูชาปู่ขวัญข้าว Mr.Feng xiangzhen (เฟิงเสียงเจิน สัมภาษณ์ 1 มิถุนาคม 2553)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นได้ว่าข้าวใหม่มีความสำคัญสำหรับชาวไทยได้คง ชาวไทได้คงเชื่อกันว่าหมาเป็นผู้ที่นำข้าวใหม่มนุษย์ เมื่อข้าวใหม่ออกมาต้องให้หมาเป็นผู้คนแรกที่ทานข้าวใหม่ ถึงนำข้าวใหม่สู่ชายที่ตลาด นอกเหนือจากนี้ชาวไทยได้คงยังเชื่อกันว่ามีปู่ขวัญข้าว เมื่อข้าวใหม่ออกมาต้องนำไปทำพิธีการเช่นไหว้ปู่ขวัญข้าวก่อนถึงนำข้าวใหม่สู่ชายที่ตลาด สามารถเห็นชัดเจนว่าชาวไทยได้คงให้ความสำคัญกับข้าวใหม่ ก่อนที่นำข้าวใหม่ลงตลาดต้องผ่านพิธีการไหว้ก่อนทุกครั้ง

2.2.3 ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

พิธีขึ้นบ้านใหม่นั้นมีความน่าสนใจ ต้องเชิญผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกหมู่บ้านมาเที่ยวที่บ้าน เถลิมฉลองเจ้าของบ้านเข้าอาศัยบ้านใหม่ รับคำอวยพรต่าง ๆ จากผู้ใหญ่ เพื่อให้เจ้าของบ้านมีความสุข เจริญรุ่งเรืองหลังได้อยู่บ้านหลังใหม่

จากพิธีกรรมการขึ้นบ้านใหม่นี้แสดงให้เห็นได้ว่าชาวไทยได้คงต้องการให้เกิดสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน ขอให้เจ้าของบ้านนั้นร่ำรวย อุดมสมบูรณ์ มีความสุข เจริญรุ่งเรือง เรื่องที่กล่าวถึงการขึ้นบ้านใหม่ มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องคนไททำไมต้องขึ้นบ้านใหม่

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) คีหือเห็ดโป้ออู้ให้จ้อกะให้จ้อม้า จ่างวา จ้ามหือกุนหมอฮ้างฮ้าม ม้าฮ้วงฮ้ามฮิ้วว เสิยนฮ้างเจ้าฮ้ามเกียนเฮาหูลิโก่ กุนต้งมานต้งโสนโคอวนกันม้าเฮือนโหม่วฮาว ถ้วมเสียนฮ้าม หลิมสองต้อตันไถยิ่นเสียนฮ้ามแอ อือ จ่างออกไปฮ้างก้วยฮ้าว เจ้าเฮือนจ่างวา โอ้ไก่เฮือนโหม่วไถ้โหล่หำบกุนต้งมานต้งโสนม้ามนม้าจ้อม จ่างไถ้มีถวงลิ โคตตโคเมียงจ่างคี่ฟาหลือออกเฮือน กุนลือเฮือนจ่างไถ้ยู่ลือฮ้ามชะ ปือหลายกุนห้าวจ่างอวนกันฮั่นเฮือนโหม่วฮ้าว

(ภาษาไทย) ไม่รู้ทำอะไรดี คิดไปคิดมา บอกว่าไปเชิญคนที่ร้องเพลงเป็นมาร้องเพลงเถาะ เสียงเพลงไพเราะมาก คนทั้งหมู่บ้านชวนกันมาที่บ้านเขา เพื่อฟังเสียงเพลง งูเหลือมสองตัวได้ยินเสียงเพลงก็ออกจากบ้านไป เจ้าของบ้านพูดว่า โอ้ เมื่อสร้างบ้านใหม่ต้องเชิญคนทั้งหมู่บ้านมาฉลอง มาเที่ยวกันก็จะมีเรื่องดี สามารถไล่สัตว์ได้เมลงได้ออกจากบ้านคนในบ้านนั้น ๆ ถึงจะกินดีอยู่ดีและมีความสุข จากนั้นไปคนไทถึงมีประเพณีขึ้นบ้านใหม่ (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 64 คนไททำไมต้องขึ้นบ้านใหม่)

2.2.4 ประเพณีปล่อยชีวิต

การปล่อยชีวิตนั้น เป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ชาวไทใต้คงนิยมทำ เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ หรือเพื่อส่งสมบุญกุศลไว้ให้ตัวเอง โดยเน้นโอกาสวันเกิด วันปีใหม่ และเทศกาลต่าง ๆ เป็นหลัก เรื่องที่กล่าวถึงการปล่อยชีวิต มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องปล่อยชีวิต

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ไปถึงกางต้าง ไถ่หานตันไม้หลงลุ่มคี่ฮิมต้างไว๋ มั่นกะแคล่ถันไม้ม้า ก้ามตันไม้ลั่นหือลิ ๆ ส้ามไปกะตอนลิ่งหานเป็ดถันหามฮาไม่วៃ มั่นส้ามป้าฮาไม้อือเปิดถันออกไปฮ้าว ไปกะควกลง ส้ามหานถางล่ำเหยงถางลิ่งหอยอ่อนพุคอกม้าหลาม ๆ หลาย ๆ มั่นส้ามเอาหอยอ่อนเจือไถ่กะปอยคี่ฮ้วงมีล่ำ ไปกะควกลง ส้ามหานหลวงปาหลวงลิ่งล่ำคี่เหยงหมดย้าว แอ้ปาล้อยลือถันม้นโกแอ้ไปค้ายส้ามเอาปาปอยหือฮังคี่มีล่ำกะ

(ภาษาไทย) ไปถึงกลางทาง เขาเห็นต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งล้มข้างไว้ เขาไปตัดก้านไม้มาค้ำไว้ เดินไปชะพัก เห็นไก่อ่ปาดัวหนึ่งโดนยัดไว้ เขาไปช่วยไก่อ่ปา ปล่อยมันไป เดินไปสักพัก เห็นบ่อน้ำแห้งแล้งแห่งหนึ่ง หอยออกมาเยอะ เข้าได้นำหอยเหล่านี้ไปปล่อยตรงบ่อที่มีน้ำ เดินไปสักพัก เห็นสระน้ำแห่งหนึ่งน้ำใกล้แห้งหมดแล้ว เขานำปลาในสระน้ำนั้นไปปล่อยที่ที่มีน้ำ เขากลับปลาตาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 50 ปถอญชีวิต)

จากนิทานข้างต้นดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าเมืองได้คงเป็นเมืองพุทธ ชาวไทได้คงส่วนมากนับถือพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่า ชาวไทได้คงให้ความสำคัญกับการทำบุญ

3. ภาพสะท้อนด้านความเชื่อของชาวไทได้คง

ทัศนีย์ ทานควนิช (2523, หน้า 25) กล่าวไว้ในหนังสือคติชาวบ้านว่า ความเชื่อ คือการยอมรับนับถือว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้

ความเชื่อที่ปรากฏในนิทาน ผู้วิจัยจะแบ่งหมวดหมู่ตามความถี่ที่ปรากฏ ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ความเชื่อเรื่องผี ผีที่กล่าวถึงในนิทานไทได้คงมี 3 ประเภท

3.1.1 ผีที่มีลักษณะเป็นเทพผู้สร้างสรรพสิ่ง

ก่อนการรับพุทธศาสนาเป็นความเชื่อหลัก ในนิทานไทได้คงเรียกผีที่เป็นเทพผู้สร้างนี้ว่า ขุนผีบ้าง ขุนนางบ้าง เจ้าผ่านกานบ้าง เรื่องที่กล่าวถึงผีประเภทหนึ่ง ได้แก่ เรื่อง การสร้างโลก เรื่อง กำเนิดมนุษย์ เรื่อง ทำไมควายต้องไถนา เรื่อง ทำไมควายไม่มีฟัน เรื่อง ทำไมคนมีความเป็นอมตะ เรื่อง แม่น้ำมาทำไมไม่มีก้อนหิน เรื่อง วันปีใหม่ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า มีทั้งหมด 7 เรื่อง

ตัวอย่าง

เรื่อง การสร้างโลก เล่าว่า ขุนผีใหญ่ให้ขุนผีสองตนสร้างโลก ตนหนึ่งสร้างแผ่นฟ้า อีกตนหนึ่งสร้างแผ่นดิน เมื่อครบกำหนดแผ่นดินกว้างใหญ่กว่าแผ่นฟ้า ต้องบีบให้เท่ากัน จึงเกิดภูเขาและห้วย

เรื่อง กำเนิดมนุษย์ เล่าว่า นานมาแล้ว เกิดไฟไหม้โลก ค่อมาน้ำท่วมโลก คนตายหมด ขุนผีให้สองพี่น้องซ่อนอยู่ในน้ำเต้า เมื่อออกมาจากน้ำเต้า ปรากฏว่าในโลกนี้ไม่มีใครเลย เพื่อให้มีคนสืบทอด สองพี่น้องจึงได้แต่งงานกัน มีลูกมีหลานเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์สืบต่อมา

เรื่อง ทำไมควายต้องไถนา เล่าว่า เจ้าผ่านกานเป็นขุนผีที่เนรมิตสิ่งต่างๆ ในโลก ได้แบ่งแผ่นดินเป็น 4 ส่วน แบ่งน้ำเป็น 5 ส่วน และให้ไหลเป็น 100 สาย เอาพันธุ์พืชไปหว่านบนภูเขาในป่า แบ่งปอกออกเป็นสามฤดู ฤดูหนาว ฤดูฝน และฤดูร้อน ให้คนกินข้าวสามวันต่อหนึ่งมือ ขุนผีสั่งให้ควายลงมาบอกมนุษย์ ควายเล่นน้ำดื่มคำสั่ง บอกมนุษย์ผิดว่า ให้คนกินข้าววันละ 3 มือ บอกเสร็จ

กลับขึ้นไปบนฟ้า เพื่อให้เจ้าผ่านกานทราบ เจ้าผ่านกานโกรจจึงส่งควายลงมากับมนุษย์ และช่วยมนุษย์ไถนา

3.1.2 ผีหรือเทพที่อยู่ประจำป่าประจำเขา

เรื่องที่กล่าวถึงผีประเภทนี้ ได้แก่ เรื่องผีป้อ (หนึ่ง) เรื่องผีป้อ (สอง) และเรื่องผีป่าทึบ มีทั้งหมด 3 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มางเมยยังลันยังแปดไล่ เลียนไปกะเฮือนยาว ถึงเฮือนหาวกะตายแปดยาว เป็นจางอู้นั้นเป็นเมผีป้อ ก้านหลังมาเป็นไล่ห่านลื้อ โดมนั้นมีฮัวเฮาฮ่วนเหลกมางโจ้ลันหลายอ้วม หลายลื้อ ป้อหลายเป็นจางวาต้าล้าแปดไล่ผีป้อ

(ภาษาไทย) ผู้หญิงสู้ไม่ไหวเลยวิ่งหนีกลับบ้าน พอถึงบ้านก็สนใจตาย คนถึงรู้ว่าผู้หญิงคนนี้เป็นผีป้อ หลังจากนั้นคนตั้งเกตุว่าบนร่างผู้หญิงมีรอยที่โดนเหล็กค้ำจำนวนมาก จากเหตุการณ์นี้ คนเลยพูดว่าหนังสือคัมภีร์สามารถเอาชนะผีป้อ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 52 ผีป้อ (สอง))

(ภาษาไทยได้คง) ผียาห้วยเป็นผีปู้ย่า ก่อตายเป็น มืออวนต้าง หาวอยู่ลื้อลงถันลัน เล่นหมู เล่นไก่ เล่นเป็ด เล่นโจ้ เล่นฮ้ายหื้อหุนโหฮ้าม

(ภาษาไทย) ผียาห้วยเป็นผีปู้ย่า ก่อตายสองคนอาศัยอยู่ในป่าทึบ ช่วยกันเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงวัว เลี้ยงควายให้กษัตริย์

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 53 ผีป่าทึบ)

3.1.3 ผีฟ้า

ในนิทานพื้นบ้านไทได้คงกล่าวถึงฟ้า ฟ้ามีความหมายคล้าย ๆ กับยักษ์ในวรรณกรรมไทย อาศัยอยู่ในป่าหรือบนภูเขา กินคนและสัตว์ต่าง ๆ ฟ้าส่วนมากจะมีรูปร่างคล้าย ๆ กับคนแต่ตามร่างกายมีขนยาวทั่วตัว เชี่ยวยาว ผมหยิกและขู่เหยิง หน้าตาน่าเกลียดน่ากลัว มีความดุร้าย มีความสามารถแปลงกายเป็นคน เรื่องที่กล่าวถึงผีฟ้า ได้แก่ เรื่อง แย่งลูกกัน และเรื่อง ทำไมแม่น้ำมาวไม่มีก้อนหิน มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีเมผีฟ้าโก้ลึง อยู่ลื้อลงถันลัน หึงฮัวยังไล่กินสัง มันจางผ่านเป็นกุนมัว

ออกลงถื่นม้ หาดังกิน

(ภาษาไทย) มีแม่ผีป่าคนหนึ่ง อยู่บนภูเขา หลายวันแล้ว ไม่ได้กินอะไร เลยแปลงกายเป็น
คนลงจากภูเขามาหาอาหารกิน

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 9 แย่งลูกกัน)

(ภาษาไทยได้คง) มีเมืองพายโกเมืองโก้งจ่าปี่ไว เมืองพายมีขุนพายมีดโก้ง มั่นส่วยเมือง
โก้งจ่าปี่ฮางลีเส๊ะ ยังหื้อเมืองเป็นเสียงฮ่าปิ่นเมืองมัน ยังหื้อเผอักัดปิ่นมัน

(ภาษาไทย) มีเมืองพายเมืองหนึ่งซึ่งไกลจากเมืองโก้งจ่าปี่ เมืองพายนั้น มีขุนผีเมืองพาย
โหดร้ายคนหนึ่ง เขาอิจฉาเมืองโก้งจ่าปี่ซึ่งเป็นเมืองที่ทั้งสวยงามและอุดมสมบูรณ์ เขาไม่ยอมให้
เมืองที่อยู่บนโลกนี้ใหญ่โตกว่าเมืองเขา มีแต่เขคนเดียวที่มีความสามารถสูงสุด

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 62 ทำไมแม่น้ำมามีก้อนหิน)

3.2 ความเชื่อเรื่องมังกร (เงือก)

เงือกมีความหมายคล้ายกับมังกร ในความเชื่อของชนชาติฮั่นหรือคนจีน ซึ่งมีความ
ลึกซึ้งสำหรับคน เนื่องจากว่าจักรพรรดินำมังกรมาใช้แทนอำนาจ เพราะฉะนั้นทำให้มังกรมีความ
ศักดิ์สิทธิ์เพิ่มขึ้น จึงมีนิทาน เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับมังกรเป็นจำนวนมาก เงือกตามความเข้าใจของชาว
ไทได้คงเป็น งู ซึ่งอาศัยอยู่ในน้ำ เนื่องจากว่าเมืองได้คงอยู่ทางใต้ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ
จีน และได้รับอิทธิพลจากชาวฮั่นมากพอสมควร จึงทำให้เข้าใจว่ามังกรและเงือกถือเป็นประเภท
เดียวกัน สามารถบินขึ้นท้องฟ้าได้ เรื่องที่กล่าวถึงเงือกหรือมังกรนั้นได้แก่ เรื่อง มีอะไรต้องช่าง
สังเกตและช่างถาม มีเพียง 1 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ถึงกางฮามม้ ก้ามม้ล้ไล่สู๋ ล้างแด่หัวล้านตายลิมฮ่าสู๋สัง มั่น
จ่างตัมจ้อลักหลวมด้วยดีสาวหลุมถัน มันไลยิ่นเสียนลิมเป่าปี่ม้าเฮียง ๆ เงือกคือลึงแปนเข้าห้องม้า
ล้านฮ้างล้านแด่หัวไว

(ภาษาไทย) พอถึงกลางคืน ก้ามม้ล้ได้สังเกตว่าเวลาราชินีนอนจะหลับสนิทไม่รู้อะไร
เลยเหมือนโดนไสยศาสตร์ เขาตื่นและซ่อนตัวหลังเสาเพื่อแอบดู เขาได้ยินเสียงลมพัดอย่างแรง มี
มังกรตัวหนึ่งบินเข้าห้องมานอนข้าง ๆ ราชนี

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 10 มีอะไรต้องช่างสังเกตต้องถาม)

3.3 ความเชื่อทางศาสนา

เมื่อพุทธศาสนาแพร่หลายเข้าสู่ได้คง คนไทได้คงก็นับถือความเชื่อดั้งเดิมควบคู่ไปกับความเชื่อทางพุทธศาสนา พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทได้คงมาก ทั้งในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมตลอดจนการสร้างสรรคศิลปกรรม ความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทได้คงมี ดังนี้

3.3.1 ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด

ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านไทได้คงหลายเรื่อง มีลักษณะตายแล้วเกิดเป็นนก เป็นแมลง เป็นต้น เรื่องที่กล่าวถึงเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ได้แก่ เรื่องนกโก้ว เรื่องนกโก้ว และเรื่องการเซ่นไหว้ผู้ตาย (หนึ่ง) มีทั้งหมด 3 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) โก้วใหญ่ฮ้ายมู้อีลูกจ้ายอัน ก้ามไม้ลูกจ้ายเอ่ ลูกจ้ายอันโก้วเอนฮ้ายเห็ดหลือลอย ก้ามฮ้าย ฮ้ายเห็ดเจี้ย ฮ้าย มู้อายกินเอ่ ก้วยเห็ดเจี้ยตายกะ หั้นตายเป็นโลกอ่อนฮ่วง โก้ว

(ภาษาไทย) ตัวเองวางแผนจะทำลายลูกชายคนโตที่ไม่ใช่ลูกแท้ ๆ ของตน แต่กลายทำลายลูกชายแท้ ๆ ของตนแทน ลูกชายคนเล็กอยู่บนภูเขาคออาหารจนตาย กลายเป็นนกตัวหนึ่ง ร้องเสียงดัง โก้ว

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 8 นกโก้ว)

(ภาษาไทได้คง) มู้อีโสเกยฮ้างมาแอ่ลี้ โฮ้มันล้อยโก้วยังด้านโล่ ออกเสียนม้ายาว กว๊ายเจี้ยตายกะฮ้าง ตายกะแอ่ จูเอี้ยนเป็นเอกโลกกะ พ้วงเสียวกางฮามมัว โก้ว ฮ่วง กว้าง ๆ กว้าง ๆ ฮ้าง ฮ่วงเสียนได้ก้าได้ก้าฮ้างฮามฮาว อือ โล่เป็นอาปมโลกกว้าง ๆ

(ภาษาไทย) "ไม่มีเงินซื้อยามารักษาตัว อาการหนัก พุดไม่ได้ แลเมเสียงหายไปด้วย ไม่นานก็ตาย แล้วเกิดเป็นนกอ่อน พอถึงเวลากลางคืน มันจะร้อง กว้าง ๆ กว้าง ๆ ไปเรียกหาแม่เขา อือ นี่เป็นนิทานนกโก้ว

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 19 นกโก้ว)

(ภาษาไทได้คง) มือเจ้า มีหมอย่าโก้วลิ่ง เฮาลอยกะไคยฮ้าง โล่หาดันไม่หมาโคบเกียนกง ดันลิ่ง มันให้จื่อวา คีกะมอกหื้อเจ้าฮ้างฮาวมัวพันตันไม่หมาโคบตันโล่กะเห็ดควาง กว๊ายวามหมอย่าฮ้างฮ้างปาตัน กะมอกหื้อเจ้าฮ้างฮาวโคตตายกะฮ้าง มันตายเอ่ ตายเป็นเมียงกะแจฮ้าง มินจันตัน

หมาโอบกะ ฮ้วงเส่ๆ

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีหมอกคนหนึ่ง ขึ้นภูเขาไปหาชา ได้เห็นต้นหลี่ไฉ่กลวงต้นหนึ่ง เขาคิดในใจว่า เขาจะไปบอกพระสงฆ์ ให้พระสงฆ์ไปตัดมาทำเป็นกลอง แต่ว่าไม่ทันจะไปบอก พระสงฆ์ หมอกคนนี้ก็ตายเสียแล้ว ตายแล้วเกิดเป็นแมลงกะแแจ บินขึ้นต้นหลี่ ร้องเสียงดัง (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 65 การเซ่นไหว้ผู้ตาย (หนึ่ง))

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคนไทยได้คงในสมัยโบราณเชื่อเรื่องการ เวียนว่ายตายเกิด มนุษย์ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตายแล้วก็เกิดอีกตายอีกไปเรื่อย ๆ หมุนเวียนตลอดไป ไม่มีที่สิ้นสุด อันเป็นผลให้เกิดความเชื่อมั่นในเรื่องชาตินี้และชาติหน้า คนไทยได้คงเชื่อว่าสิ่งมีชีวิต ในโลกล้วนมีการเวียนว่ายตายเกิด ทุกคนมีชาติก่อน ชาตินี้ และชาติหน้า ไม่มีใครได้รับการยกเว้น

3.3.2 ความเชื่อเรื่องทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

นิทานพื้นบ้านไทยได้คงแสดงคติทางศีลธรรมอย่างมาก เชื่อกันว่าความดีต้องชนะ ความชั่ว คนทำดีได้ผลดี คนทำชั่วได้ผลชั่ว การกระทำของมนุษย์ทุกคนจะส่งผลแก่ตัวเองทั้งหมด เรื่องที่กล่าวถึงความเชื่อในด้านทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ได้แก่ เรื่องนกโก้ว เรื่องแม่เลี้ยง เรื่องขายต๋อ หอม เรื่องโง่งปลาสาม เรื่องผู้ที่ชอบส่อเสียดจะชวยเอง และเรื่องสุสานปลิง มีทั้งหมด 6 เรื่อง ตัวอย่าง

เรื่อง แม่เลี้ยง เล่าว่า มีบ้านหลังหนึ่ง พ่อไปทำงานนอกบ้าน นาน ๆ กลับบ้านที เวลากิน ข้าวแม่เลี้ยงจะมัดลูกเลี้ยงไว้ที่ตรงเสาครกกระเดื่อง เมื่อตัวเองและลูกกินอิ่มจึงปล่อยลูกเลี้ยงมากิน ข้าว น้องชายชินกับการกระทำ เมื่อพ่อทราบเรื่อง จึงไล่แม่เลี้ยงออกจากบ้านไป

เรื่อง นกโก้ว เล่าว่า มีพี่น้องสองคน ลูกคนเล็กเป็นลูกของเมียช้อย ลูกคนโตเป็นลูกของ เมียหลวง แม่เลี้ยงไม่รักลูกคนโต วันหนึ่ง แม่เลี้ยงวางแผนทำร้ายลูกคนโต ให้ลูกชายสองคนไป ปลุกถั่วบนภูเขา ถั่วใครงอกเป็นต้นคนนั้นก็กลับบ้านได้ แม่เลี้ยงนำพันธุ์ถั่วดิบให้ลูกของตน และนำ พันธุ์ถั่วทอดให้ลูกคนโต ระหว่างทาง ลูกชายทั้งสองคนได้แลกเปลี่ยนพันธุ์ถั่วกัน ปรากฏว่าถั่วของ ลูกคนโตงอกงามจึงได้กลับบ้าน ส่วนลูกชายของตนอยู่บนภูเขาอดอาหารจนตาย กลายเป็นนก ร้อง เสียง ดังโก้ว เมื่อถึงวันเซ่งเม้ง

เรื่อง สุสานปลิง เล่าว่า มีบ้านหลังหนึ่ง แม่ดาบอด ลูกชายไปหางานทำนอกบ้าน ให้ ลูกสะใภ้คอยดูแลแม่ ลูกสะใภ้ไปจับปลิงมาโกหกแม่ว่าเป็นเนื้อแห้ง แม่ได้เอาเก็บปลิงไว้ ให้ลูก ชาย ลูกชายจึงทราบเรื่องทั้งหมด ต่อมาไม่นานแม่ก็เสียชีวิต หลังจากนั้นหนึ่งปีได้กลายเป็นผีปลิง

ตัวใหญ่กลับมา ลูกสะใภ้ตกใจตายด้วยความกลัว

จากตัวอย่างข้างต้นอาจสรุปได้ว่า เรื่องราวของนิทานที่กล่าวมาบางเรื่องดูเหมือนเป็นเรื่องไกลความจริงและเหลือเชื่อ นิทานแต่ละเรื่องแฝงคติธรรมอย่างลึกซึ้ง แสดงถึงความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจน พุทธศาสนาสอนว่ากรรมคู่กับวิบาก กรรมหรือการกระทำเป็นเหตุให้เกิดวิบากหรือผลของการกระทำกรรมและวิบากมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นสาเหตุกับผลกระทบดีก่อให้เกิดผลดี กรรมชั่วก่อให้เกิดผลชั่ว

3.3.3 ความเชื่อเรื่องบุญกรรม

เรื่องทำบุญเป็นสิ่งที่ชาวไทยได้คงทำเป็นประจำ เรื่องที่กล่าวถึงเรื่องทำบุญ ได้แก่ เรื่องปล่อยชีวิต และเรื่อง พระเจ้าเป็น มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) ไปถึงกางตัง ได้หนาดันไม่หลงลืมคือมั้งตังไว้ มันกะแด่ด้นไม่มา ก้ามดันไม่ลั่นหือสิ ๆ ส้ามไปกะตอนถึงหนาดันเปิดถื่นหามาไม่วั้น ส้ามป้าฮาไมแอ่หือเปิดถื่นออกไป ยั่ว ไปกะควกลึง ส้ามหนาดางล้าเหียงถางถิ่งหอยอ้อนพูดออกมาหลาม ๆ หลาย ๆ มันส้ามเอาหอยอ้อนเจือโล่กะปอยดิวังมีล้า ไปกะควกลึง ส้ามหนาดลวงปาหลวงถิ่งล้าดีเหียงหมดยั่ว แอ่ปาล้อยลือองลั่นมันโกแอ่ไปตายส้ามเอาปาย้อยหืออั้งดีมีล้ากะ

(ภาษาไทย) ไปถึงกลางทาง เขาเห็นคันไม้ใหญ่ต้นหนึ่งล้มข้างไว้ เขาไปตัดก้านไม้มาค้ำไว้ เดินไปสักพัก เห็นไก่ป่าตัวหนึ่ง โดนยัดไว้ เขาไปช่วยไก่ป่า ปล่อยมันไป เดินไปสักพัก เห็น บ่อน้ำแห้งแล้งแห่งหนึ่ง หอยออกมาเยอะ เขาได้นำหอยเหล่านี้ไปปล่อยตรงบ่อนที่มีน้ำ เดินไปสักพัก เห็นสระน้ำแห่งหนึ่งน้ำใกล้แห้งหมดแล้ว นำปลาในสระน้ำนั้นไปปล่อยที่ที่มีน้ำ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 50 ปล่อยชีวิต)

(ภาษาไทยใต้คง) มือเจ้า ๆ ลัน มีกุนฮึงลึง มีปูเฒ่าโก่ลึง ตาปอดฮ้าวเป็นยาหาเว โก่ปือตาปอดแล่ กะถือมูกะไล่ ลูกปือมั้น ปูมั้นฮึงยังลือ ดูโลปูเฒ่าหือ มูลัมล้าหือสิ ๆ กว้ายวา สาง มือมันกะปายพะละ กะปายเจ้า ส้มไก่แด่ ๆ ปอกลือโก่ยังฮึงยังจ๊วม พัวงวาเผียว มือลึงไล่สับหัว วันลันไห่ลือเจ้า ๆ มันไล่เจียวเฮียนฮึงลู่ เฮียนฮึงลู่ฮึงอ้อแอ่ กะลือจ๊วง กะไวพะละฮ้าว หย่าล้าหือหาเว ส้มไวพะละ ฮัวมมือไวพะละ ฮึงฮึงหืออยู่ลึงกินหวาน ฮึงฮึงหือข้าวล้าฮ้าย ฮึงมือลึงสาน

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว มีบ้านหลังหนึ่ง มีแม่ผัวตาบอดคนหนึ่ง ไปไหนไม่ได้ ลูกสะใภ้

จึงดูแลอย่างใกล้ชิด แต่ตั้งใจให้พระ ไปไหว้เจ้า เอาจริงเอาจังมาก ๆ ไปไหว้ทุกครั้ง ทุก ๆ 15 คำ จะ ตื่นนอนแต่เช้า เพื่อเตรียมของที่จะนำไปบูชาที่วัด ไปไหว้พระ ไปกรวดน้ำ ยกมือไหว้พระ อธิษฐาน ขอให้กินคืออยู่ดี ขอให้มีความสุข

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 70 พระเจ้าเป็น)

จากนิทานข้างต้นดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าเมืองใต้คงเป็นเมืองพุทธ ชาวไทได้คง ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธกัน แสดงให้เห็นว่า ชาวไทได้คงให้ความสำคัญกับการทำบุญ

3.4 ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเกี่ยวกับขุนผิบนฟ้าจะคอยช่วยเหลือมนุษย์ที่ประสบทุกข์ เรื่องที่กล่าวถึงมีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ที่มาของวันสงกรานต์ ตัวอย่าง

(ภาษาไทยใต้คง) มือเจ้า ๆ ลั่น หลางลินเมืองก๊วนฟาล่างแดด หุนซิเจียวทางหลวงจ้ออาย เหม็นอายลาว จ้ออ้อม้าด้วย จูม้ายด้วยหานคือฟาล้อลิน หลางลินเหยงบูแดก ยังหานล่าหานหลวงสาธ โกยังหานเป็นต้มข้าวสือฮั่วญไฟ กว้ายอายเหม็นอายลาวตั้งเมือง หุนซิเจียวจางอู๊ว ไอ้ก๊วนเมืองกาง ไล่ล่ามีล่ากิน อ้อมี้ล่าเห็ดล่า เจียมตักเจียมก๊วน คีตยเหม็นลาวเมี้ยนยาว หุนซิเจียวจางกะหื้อหุนฝน หวานฝนล้งม้าหื้อก๊วนเมืองกางลือลินได้ มีล่ามีไล่ ไล่ส่วมไฮส่มล่า ไล่ต้มข้าวหวงผักกิน

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว บนโลกแห่งแสง แดดร้อน ขุนผิบนฟ้าได้กลืนหมื่นกลืนนำเลย ออกมาดู ขุนผีได้เห็นได้ฟ้าบนดินนั้น ที่ดินแดกระแหง ไม่มีน้ำ ไม่เห็นอะไรเลยรวมทั้งคน พวกต้ม ข้าวโคกไฟไหม้ มีแต่กลืนหมื่นกลืนนำเต็มเมือง ขุนผีถึงรู้ว่า บนโลกนี้ คนไม่มีน้ำกิน ไม่มีน้ำทำ นานปลูกข้าว มีแต่ซากศพเหหมื่นไปทั่ว ขุนผีใหญ่สั่งให้ขุนผีฝนปล่อยน้ำฝนลงมา ให้คนที่อยู่ในโลกนี้ มีน้ำกิน มีน้ำทำนานปลูกนา มีต้นข้าวปลูก มีผักกิน

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 30 ที่มาของวันสงกรานต์)

จากตัวอย่างที่กล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ขุนผี เป็นผีที่ดี คอยปกป้อง ดูแลพิทักษ์หลาย รวมถึงมนุษย์ด้วยในความเชื่อเดิมของชาวไทได้คง เพื่อให้มนุษย์มีความสุขในการดำรงชีวิต เป็น ความเชื่อหลักก่อนการรับพุทธศาสนา

3.5 ความเชื่อเรื่องสัตว์

ในสังคมชาวไทได้คงมีความเชื่อหลากหลาย แม้ว่าสัตว์ก็เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย เรื่อง ที่กล่าวถึงมีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องศาสนิกชน

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ได้หาส่วนหลูเป็นเจ้าพะกำ กั้นเฒ่าสอนลูกอ่อนว่า ยังลีหล่าหลู หาวสา
ยวา พัวงวาล่าโจ้หลูยาว หลูหมอก้าดลื้อโฮ้ หลูก้าดลื้อปวงฮู้ถึง ดีโล่โสเงิน ก้าดปวงสองฮู้มีกั้น
ให้จ้อถึง ก้าดปวงสามฮู้มีได้โก๊ส ก้าดปวงสี่ฮู้กั้นดีตาย ก้าดปวงห้าฮู้มีย้าโจ้ลงลิ ก้าดปวงหก
ฮู้ก้ามลิดีมาถึง ก้าดปวงเจ็ดฮู้โผเม้ดีแปดกัน ก้าดปวงแปดฮู้หมอลืออ่าหล่าต่างเป็น ก้าดปวงเก้าฮู้ดี
โล่ห้ามคู้ห้า ก้าดปวงสิบฮู้โผเม้ดีตาย ก้าดปวงสิบเอ็ดฮู้ก้ามลิมุนลิ สุ่ม้าก้อ ก้าดปวงสิบสองฮู้โคเจ้า
มันดีตาย ก้าดปวงสิบสามฮู้กั้นมีโสดีส่งเงินมาหื้อ

(ภาษาไทย) คนไทยเรียกหนูเป็นสาสนิกชน ผู้เฒ่าสอนเด็ก ๆ ว่า ไม่ควรค่าว่าหนู เพราะ
ไม่อย่างนั้น หนูจะมากัดเสื้อผ้า หนูกัดเสื้อผ้าเป็นรูหนึ่งรู แปลว่าจะมีเงินใช้ กัดสองรูมีคนคิดถึง กัด
สามรูจะได้คบคนดีเป็นเพื่อน กัดสี่รูจะมีคนตาย กัดห้ารูจะ โชคดี กัดหกรูเรื่องดีจะเข้ามาหา กัดเจ็ดรู
สามีภรรยาจะหย่ากัน กัดแปดรูจะเป็นโรค กัดเก้ารูเรื่องโชคร้ายจะมาถึง กัดสิบรูพ่อแม่จะตาย กัด
สิบเอ็ดรูความโชคดียะมาถึง กัดสิบสองรูตัวเองจะตาย กัดสิบสามรูนรวยจะนำเงินมาให้

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 54 สาสนิกชน)

จากตัวอย่างที่กล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึง ชาวไทได้คงเชื่อกันว่าหนูเป็นสัตว์ที่ฉลาด
เพราะมันสามารถนำข่าวทั้งความโชคหรือข่าวร้ายมาให้คนเรา และสามารถรับรู้ทันทีเมื่อมีการค่าว่า
มัน เพราะฉะนั้นไม่ควรค่าว่าหนู

3.6 ความเชื่อเรื่องฝัน

ชาวไทได้คงเชื่อกันว่า ผู้ตายสามารถเข้าฝันไปยังผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อส่งข่าวบางอย่าง
มาให้ผู้ที่ยังมีชีวิตแล้วช่วยดำเนินต่อไป เรื่องที่กล่าวถึงมีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องวันปีใหม่ทำไมต้อง
ก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) เป็นชายหวนโหพระยะวันยังอำปาหลไป มันให้จ้อถึงเมมัน มีปัวกลึง มัน
ฝันป่วงหื้อโปมัน วามันตายดีโหฟายาว ให้หื้อโปมันวันปีใหม่วั้นหื้อแถมมัน โก่กว้างมู้ทราย
ส้มป่อยฮ้างคั้งต่างกว้างต่างฮั้นฟ้ากะ เท็ดเจียหวนโหม้นจ่างโล่หลิมอยู่ฮ้างลิ

(ภาษาไทย) คนเล่ากันว่าวิญญาณพระยะวันยังอยู่เขาคิดถึงแม่เขา มีครั้งหนึ่ง เขาเข้าฝันพ่อ
บอกพ่อว่า เขาได้ตายบนท้องฟ้าแล้ว ในวันปีใหม่ของทุกปีขอให้พ่อก่อเจดีย์ให้เขา ปล่อยโคมไฟ
และปล่อยประทัดขึ้นฟ้า ทำอย่างนี้วิญญาณเขาจะสงบสุข

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 67 วันปีใหม่ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัด
ตั้งขึ้นฟ้า)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงชาวไทได้คงว่า ผู้ตายสามารถเข้าฝันไป
ยังผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ อาจเป็นเพราะผู้ตายต้องการให้ผู้ที่ยังมีชีวิตช่วยดำเนินการเรื่องที่ตัวเองไม่สำเร็จ
ให้ ที่จริงเป็นเพราะผู้ฝันคิดถึงผู้ตาย คิดถึงแต่เรื่องของผู้ตาย และรู้สึกว่าตัวเองมีหน้าที่ดำเนินเรื่องที่
ผู้ตายยังไม่ประสบความสำเร็จต่อไป

3.7 ความเชื่อเรื่องมงคล และอวมงคล

3.7.1 ความเชื่อวันกัณฑ์พิบัติ

ตามปฏิทินไท แต่ละเดือนมีวันหนึ่ง ชาวไทได้คงถือเป็นวันกัณฑ์พิบัติ ซึ่งได้แก่ ขึ้น 8
ค่ำ เดือนสาม (มกราคม) ขึ้น 7 ค่ำ เดือนสี่ (กุมภาพันธ์) ขึ้น 6 ค่ำ เดือนห้า (มีนาคม) ขึ้น 5 ค่ำ เดือนหก
(เมษายน) ขึ้น 4 ค่ำ เดือนเจ็ด (พฤษภาคม) ขึ้น 3 ค่ำ เดือนแปด (มิถุนายน) ขึ้น 2 ค่ำ เดือนเก้า
(กรกฎาคม) ขึ้น 1 ค่ำ เดือนสิบ (สิงหาคม) ขึ้น 12 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด (กันยายน) ขึ้น 11 ค่ำ เดือนสิบ
สอง (ตุลาคม) ขึ้น 10 ค่ำ เดือนเจ็ดหรือเดือนอ้าย (พฤศจิกายน) ขึ้น 9 ค่ำ เดือนยี่ (ธันวาคม) เป็น
วันที่ไม่มงคล เรื่องที่กล่าวถึงได้แก่ เรื่องวันกัณฑ์พิบัติ มีเพียง 1 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) ได้หัววาปีได้เลื่อนอ้ายไล่แปดวัน เลื่อนกรรมไล่เจ็ดวัน เลื่อนสามไล่
หกวัน เลื่อนสี่ไล่ห้าวัน เลื่อนห้าไล่สี่วัน เลื่อนหกไล่สามวัน เลื่อนเจ็ดไล่สองวัน เลื่อนแปดไล่วันถึง
เลื่อนเก้าไล่สิบสองวัน เลื่อนสิบไล่สิบเอ็ดวัน เลื่อนสิบเอ็ดไล่สิบวัน เลื่อนสิบสองไล่เก้าวัน เป็นวัน
อ่ำลี

(ภาษาไทย) คนไทพูดกันว่า ตามปฏิทินไท ขึ้น 8 ค่ำเดือนมกราคม ขึ้น 7 ค่ำ เดือน
กุมภาพันธ์ ขึ้น 6 ค่ำเดือนมีนาคม ขึ้น 5 ค่ำเดือนเมษายน ขึ้น 4 ค่ำเดือนพฤษภาคม ขึ้น 3 ค่ำ เดือน
มิถุนายน ขึ้น 2 ค่ำเดือนกรกฎาคม ขึ้น 1 ค่ำ เดือนสิงหาคม ขึ้น 12 ค่ำ เดือนกันยายน ขึ้น 11 ค่ำ
เดือนตุลาคม ขึ้น 10 ค่ำ เดือนพฤศจิกายน ขึ้น 9 ค่ำเดือนธันวาคม เป็นวันที่ไม่มงคล

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 48 วันกัณฑ์พิบัติ)

3.7.2 ความเชื่อสิ่งที่ไม่ควรทำ ถือเป็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคล

ในชีวิตประจำวันนั้น มีเรื่องบางเรื่องที่ชาวไทได้คงถือกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ สิ่ง

ที่ไม่เป็นมงคลเช่น ไม่นอนทับเสื้อ ไม่ใช่เสื้อชั้นในกางเกงชั้นในเป็นหมอน เรื่องที่กล่าวถึงได้แก่ เรื่อง สิ่งที่ไม่เป็นมงคล เรื่องทำไมคนไทยต้องขึ้นบ้านใหม่ มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง).....เจ้าพะละมอกวา สางวาสุให้เอาโสดเงินจ่ายเม้าคือหมด หาน ๆ สุโด โก่อ้อื่อลั่วณ เอากุนลั่วดลั่วหัด หมวน ๆ โห เอายำมั่วเห็ดไม่วั่วหั่ว มืออื่นหั่วลั่น อยู่ลั่วถึงหั่วคือสามดิน.....

(ภาษาไทย).....พระเจ้าบอกว่า ถ้าพวกเจ้าอยากรีบใช้เงินให้หมด มีวิธีหนึ่ง ก็คือ พวกเจ้าถอดเสื้อออกมาแล้วนอนทับ ถอดเสื้อชั้นใน กางเกงชั้นในออกมาใช้เป็นหมอน ใช้ต้นหญ้าเป็นไม้จิ้มฟัน นอกจากนี้ เมื่อจะขึ้นบันได พวกคุณต้องกระโดดขึ้นบันไดสามครั้ง.....

(จากเรื่องที่ 49 สิ่งที่ไม่เป็นมงคล)

(ภาษาไทยได้คง) พายาสามดีป้อไล่ไม่วองลุ่นไล่หาปู้จวกห่วยจวกลอยลุ่นลั่วโก้อ้าแผ่นจื่อ มีวันถึงมันกะย้าหวนลั่วลอยหลงลั่นมีต้นไม่วองต้น ต้นหญ่อลั่นลั่ว เอามั่วเห็ดเสาเอื้อนแก่นฮวงลั่วยว มันดีพื้นเอาไม่วองต้นไล่ยว กวียาวมันยังฮั่วจ้งจ้งอาแฮลได้ เป็นยังลั่วพื้น

(ภาษาไทย) พายาสามดีหาไม่วองสองเสานั้น หาท่วภูเขาสูงต่าง ๆ ต้นไหน ๆ เขาก็ไม่พอใจ มีวันหนึ่ง เขาขึ้นภูเขาสูงหนึ่ง เห็นต้นไม่วองต้น ต้นไม่วองสูงทั้งตรง เขาดีใจมาก ไปตัดต้นไม่วองมาทำเป็นเสา แต่เขาไม่รู้ประเพณีขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของคนไทว่า ต้นไม่วองเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 64 ทำไมคนไทยขึ้นบ้านใหม่)

จากตัวอย่างนิทาน อาจสะท้อนให้เห็นว่า ในรอบปีนั้น มีวันบางวัน ชาวไทได้คงเชื่อกันว่าเป็นวันภัยพิบัติ ถือเป็นวันที่ไม่มงคล ไม่ควรจัดงานใด ๆ ในวันภัยพิบัติที่กล่าวถึง นอกเหนือจากนี้แล้วในชีวิตประจำวันนั้น ชาวไทได้คงจะพูดอยู่เสมอว่า แม้กระทั่งบ้านผู้วิจัยเอง ถูกปลุกฝังความเชื่อว่ามีอนตบเสื้อ ไม่ใช่เสื้อชั้นในกางเกงชั้นในตั้งแต่เด็ก เชื่อว่าการกระทำเหล่านี้ถือกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เป็นสิ่งที่ไม่มงคล

4. ภาพสะท้อนด้านค่านิยมของชาวไทได้คง

สุนทรี โคมินและสนิท สมักรการ (2522, หน้า 11-18) ให้นิยามของค่านิยมไว้ว่าค่านิยมเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีลักษณะยั่งยืนถาวร ซึ่งเป็นแนวทางในการประพฤติหรือเป้าหมายในชีวิต เป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นชอบ สมควรที่ยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น ค่านิยมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทได้คง ผู้วิจัยจะแบ่งหมวดหมู่ตามความถี่ที่ปรากฏ มีหัวข้อ

ดังนี้

4.1 ค่านิยมด้านการสั่งสอน

4.1.1 สั่งสอนว่ามีอะไรให้ช่างสังเกตและช่างถาม

เรื่องที่กำลังพูดถึงเมื่อมีอะไรให้ช่างสังเกตและช่างถาม ได้แก่ เรื่องมีอะไรต้องช่างสังเกตต้องช่างถาม เรื่องไม่รู้จักแยกแยะความคิดความเลว (หนึ่ง) เรื่องไม่รู้จักแยกแยะความคิดความเลว (สอง) เรื่องไม่รู้จักแยกแยะความคิดความเลว (สาม) มีทั้งหมด 4 เรื่อง ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีหม่าวอ่อนโก๋ลิงหื้อจื่อ ถ้าม้าลี กะฝึกเปี่ยงหย่า เมืองด้าก้าโส่ฝึกได้สาบปียาว มื่อมันดีบ่อกเฮื่อน ๆ นั้น สะระมัน สั่งฮ้ามหื้อสองให้ วา อือ กะถึงเมืองลาโก๋สุโหล่ ใ้ด้วยไ้ถาม ดีฮื้อจะลวมตั้งสังโก๋ หย่าหื้อล้อยโหล่ล้อยตาย

(ภาษาไทย) มีชายหนุ่มคนหนึ่ง ชื่อถ้ามม้าลี เขาไปฝึกวิชาที่เมือง ๆ หนึ่ง ชื่อ เมืองด้าก้าโส่ฝึกได้สามปี เขาจะกลับบ้าน ตอนที่ลา อาจารย์สั่งสอน ให้จำ สองคำพูดให้แม่น ว่า เมื่อไปถึงสถานที่ใหม่ ต้องช่างสังเกตต้องช่างถาม ; อยากรู้ความลับ ต้องไม่นอนหลับสนิท (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 10 มีอะไรต้องช่างสังเกตต้องช่างถาม)

(ภาษาไทยได้คง) บารได้หื้อเอะหม่าเอาเฮียงจ่างเอารู้ต้อถั่นก้าบตาย สัมเอาโค่งก้าดเป็นหลายตัวด เออะไ่ว่ถ่าดูห้วงยาเฒ่าถั่น ต้ามฮามม้า ยาเฒ่าบ่วกเฮื่อนม้าโล่ห่านแอ่ห่านตายยาว ยาเฒ่าให้จ้าหลง ๆ หลง ๆ ยังถามสี่ถามห้า เอาหัวนมาบารได้ตายยาว

(ภาษาไทย) กระต่ายกัคงพิษออกเป็นหลายท่อน นำไปวางที่หน้าประตูห้องนอนยายเฒ่า ตอนเย็น ยายเฒ่ากลับบ้านเห็นหลานเขาตายแล้ว ยายเฒ่าโมโหมาก ไม่ถามสี่ถามห้า เอาไม้ตีกระต่ายจนตาย

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 59 ไม่รู้จักแยกแยะความคิดความเลว (สาม))

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทได้คงสอนให้ลูกหลานว่า เมื่อมีอะไรต้องสอบถามเข้าใจเหตุการณ์ก่อน ค่อยตัดสินใจไม่ทำอะไรต่อ เพื่อไม่เกิดความเสียหายที่หลัง

4.1.2 ผู้ใหญ่นิยมนำประสบการณ์ของคนสั่งสอนลูกหลาน

ในสังคมไทได้คงพ่อแม่หรือผู้ใหญ่นิยมนำประสบการณ์ของคนสั่งสอนลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานหรือเลี้ยงปัญหาที่เคยเกิดขึ้น เรื่องที่กำลังพูดถึงค่านิยมทางด้านการสั่งสอน ได้แก่ เรื่อง

พินัยกรรมของพ่อ มีเพียง 1 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มีก๊วนโก๋ลึง มือโป้นันคี่ตายลัน ส้มมันปิ้ง ๆ ปั่วก ๆ วา แอเอ้ย มือค้วงไล่
ถ้า ล้าล้าสามเฮีย ยังส้วมไล่ข้าว เจ้าต้นกลางสามจ้วงยังเห็ดไล่ได้โก้ เเม่ไม่สามโผยังเห็ดไล่เเม่

(ภาษาไทย) มีคนหนึ่ง ก่อนที่พ่อเขาจะเสียชีวิตแล้วย้ำอีกว่า ลูกต้องจำให้แม่น
ตรงที่มีแม่น้ำสามสายมารวมกันนั้นปลูกข้าวปลูกนาไม่ได้ พระที่อยู่ตามวัดนั้น คบเป็นเพื่อนไม่ได้
ผู้หญิงที่หย่ามาสามครั้งนั้น เามาเป็นเมียไม่ได้

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 45 พินัยกรรมของพ่อ)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นค่านิยมทางด้านการสั่งสอน เช่น ที่มีแม่น้ำสามสายมา
รวมกันนั้นปลูกข้าวปลูกนาไม่ได้ เพราะเมื่อถึงช่วงฤดูฝน มักจะมีน้ำท่วมเกิดขึ้น ดังนั้นจึงไม่ควร
ปลูกข้าวปลูกนาพระที่อยู่ตามวัดนั้น ไม่ใช่อยากสวดมนต์จริง เขาแค่อยากได้เงิน กินคือยู่ดี ไม่มี
ความจริงจัง ผู้หญิงที่หย่ามาสามครั้ง ชอบใหม่เมื่อเก่า ไม่ใช่สตัยต่อความรัก เพราะฉะนั้น เามา
เป็นเมียไม่ได้

4.2 การยกย่องความขยันหมั่นเพียร

นิทานเรื่องที่กำลังกล่าวถึงการยกย่องความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ เรื่องใด ๆ ก็มี

ความสามารถทั้งนั้น เรื่องวันปีใหม่ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัด
คั้งขึ้นฟ้า มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) มือป้อกเฮือน ๆ นั้น ฮ้ายลันหื้อจื่อวา เกากว๊ายหมอโต่ลั้งดี หุนโฮฮ้าม
ไปหื้อฮ้ามเกาแผดลึงยาว สังกวาเกาหมอตั้งกัฒล้าหลาย หุนโฮฮ้ามส้มเลี่ยนคี่ส้มชูหื้อเกาหล้ายาว
เห็ดเจี้ย มั่นเจี้ยวเอาฮ้ามแผดหุนโฮฮ้ามส้มหื้อลัน เห็ดกาฝักเถียงหย่า กะหื้อคี่เป็นฝักเถียงหย่ายาว
ก้าหลังม้า มั่นโคฝักไล่เถียงหย่าหล้าหลาย ๆ ยาว ลูกลันคี่ จื่อเลี่ยนมันลิไล่ลิหื้อม้ายาว ลิหลงลิ
โกยาว ไว้หลังม้า หุนโฮฮ้ามหับมันเป็นสระหลง กัฒเถียงหย่าตั้งเมืองยาว

(ภาษาไทย) หลังผู้ชายคนนั้นกลับบ้าน เขาคิดในใจว่า แล่ววิธีเล่นจิ้งหรีด กษัตริย์ก็ให้
รางวัล ถ้าเขามีความสามารถหลากหลาย กษัตริย์ก็จะให้รางวัลเขามากกว่านี้ ด้วยเหตุนี้ เขาเลยเอา
ทองคำที่ได้มาจากกษัตริย์เป็นค่าเล่าเรียน ไปฝึกวิชา ไปหาครูมาสอน หลังจากนั้นเขามี

ความสามารถหลากหลาย มีชื่อเสียงขึ้น กษัตริย์ได้ทราบข่าวนี้เลยเชิญเขาเป็นอาจารย์สอนวิชาให้แก่ประชาชนทั้งเมือง

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 11 ใคร ๆ ก็มีความสามารถทั้งนั้น)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้า ๆ ลั่น หุ่นโหล่มพะยะสงมีลูกชายสองโก๊ โก๊หย่อจื่อไปสะวัน โก๊อ่อนจื่อพะละวัน ปีล่วงสองโก๊มีอาส้าสิบหกปีลั่น จ้ายหาวเป็นเฮือนยาว ล่วงจ้ายยังให้เป็นเฮือนมันให้กะกางหาว หาขุนผีเจ้าพะยะอิงฝักต้างกั๊ด

(ภาษาไทย) นานมาแล้ว กษัตริย์พะยะสงมีลูกชายสองคน ลูกคนโตชื่อไปสะวัน ลูกคนเล็กชื่อพะละวัน เมื่อพี่น้องสองคนโตขึ้นมาตอนอายุสิบห้าสิบหกปีนั้น พี่ชายได้แต่งงานแล้ว ส่วนน้องชายยังไม่อยากแต่งงาน เขาอยากขึ้นท้องฟ้า ไปหาขุนผีเจ้าพะยะอิงฝักต้างการต่อสู้ (ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 67 วันปีใหม่ทำไมต้องก่อเจดีย์ทราย ต้องปล่อยโคมไฟและปล่อยประทัดตั้งขึ้นฟ้า)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทได้คงยกย่องความขยันหมั่นเพียร ในการทำ การงานต้องอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ความขยันหมั่นเพียรเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งของชาวไทได้คงใช้สั่งสอนลูกหลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปลูกฝังความคิดนี้ตั้งแต่เด็กสอนให้เป็นคนขยันทำงาน ไม่เช่นนั้นจะดำรงชีวิตลำบาก ในขณะเดียวกัน ความขยันหมั่นเพียรจะนำคนเราสู่ชีวิตที่ดี ชีวิตที่มีความสุข

4.3 การยกย่องความเฉลียวฉลาด

นิทานเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องความเฉลียวฉลาดได้แก่ เรื่องกลืนอาหารจะหายไปได้อย่างไร เรื่องใครเป็นคนขโมยควาย เรื่องแย่งลูกกัน เรื่องกษัตริย์เมืองสุวรรณหล้าและนกนางเขน ตัวฉลาด มีทั้งหมด 4 เรื่อง

ตัวอย่าง

เรื่อง กลืนอาหารจะหายไปได้อย่างไร เล่าว่า คนขอทานไปถึงริมครัวของเศรษฐี หยิบข้าวที่ขอทานออกมาเกินกับกลืนอาหาร โดนเศรษฐีกล่าวหาว่าเขาสูดกลืนอาหารไปหมดสิ้นเด็กขอทานไม่ยอม เลยไปหาผู้พิพากษาช่วยตัดสิน ผู้พิพากษาใช้วิธีเอาเงินกองริมกระຈกและสั่งให้เศรษฐีหยิบเงินในกระຈก ปรากฏว่าเศรษฐีหยิบไม่ได้ ผู้พิพากษาก็บอกว่ากลืนอาหารก็เหมือนกันเวลามีใครคมจะหายไปไม่ได้เช่นกัน

เรื่อง แย่งลูกกัน เล่าว่า มีแม่ผีป่าคนหนึ่ง อยู่บนภูเขา ไม่ได้กินอะไรหลายวันแล้ว จึงแปลงร่างเป็นคนลงจากภูเขาเพื่อหาอาหารกิน มีแม่คนหนึ่ง พาลูกอ่อนไปอาบน้ำที่ริมแม่น้ำ หลังอาบน้ำให้ลูกเสร็จ แม่วางลูกอ่อนไว้ที่หาดทราย แล้วลงไปอาบน้ำ แม่ผีป่าเห็นเข้าแอบอุ้มลูกอ่อนไป แม่ลูกอ่อนเห็นเลยขึ้นจากแม่น้ำตามไป สองคนเถียงกันว่าลูกอ่อนเป็นลูกของตน จึงไปหาเจ้าหมากໂໜ່ช่วยตัดสิน สุดท้ายเจ้าหมากໂໜ່ใช้วิธีให้ทั้งสองแย่งลูกกัน ปรากฏว่าแม่ผีป่าแย่งลูกอย่างรุนแรง แสดงว่าไม่ใช่แม่ที่แท้จริงของลูก เพราะไม่มีความรักต่อลูกไม่กลัวลูกเจ็บตัว

เรื่อง กษัตริย์เมืองสุทวารนหฺล้าและนกกาขณตวลลาค เล่าว่า มีคนนำน้ำวิเศษถวายให้กษัตริย์ น้ำนี้สามารถทำให้คนมีความเป็นอมตะ กษัตริย์ตัดสินใจไม่ได้ว่าควรดื่มหรือไม่ควรดื่ม เลยปรึกษาคณลาคทั้งเมือง มีนกกาขณตวลลาคมาช่วยแก้ปัญหาให้กษัตริย์ โดยถามกษัตริย์ว่าน้ำวิเศษนี้ท่านจะดื่มคนเดียวหรือจะแบ่งให้คนทั่วไปดื่ม กษัตริย์เลือกที่จะดื่มคนเดียว นกกาขณตวลลาคให้เหตุผลว่าถ้ากษัตริย์ดื่มคนเดียวก็หมายความว่ากษัตริย์จะมีความเป็นอมตะเพียงคนเดียว มีหาคเล็กอื่น ๆ เป็นเพียงคนธรรมดา ไม่มีความเป็นอมตะ ไม่มีใครดูแลกษัตริย์ สุดท้ายกษัตริย์ได้ตัดสินไม่ดื่มน้ำวิเศษนั้น

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคนไทยได้ลงนิยมนิยมชอบผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบ เมื่อมีความฉลาดแล้วก็จะสามารถเอาตัวรอด และแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พ้นจากปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ และ/หรืออาจจะได้รับผลตอบแทนอย่างอื่นอีกด้วย นอกเหนือจากนี้แล้ว ชาวไทได้คงมีความคิดว่า ความโง่เขลาเป็นเรื่องที่น่าอับอายและ/หรือจะนำไปสู่ความหายนะได้ในที่สุด

4.4 ค่านิยมด้านศีลธรรม

ในชีวิตประจำวันของชาวไทยได้คง มีเรื่องหลากหลายที่ลูกสะใภ้ต้องทำตามหน้าที่ เช่น เวลากินข้าวต้องให้สามีและพ่อสามีกินก่อน ลูกสะใภ้ต้องแยกโต๊ะกับสามีและพ่อสามี ซึ่งลูกสะใภ้ต้องกินข้าวที่ห้องครัวเท่านั้น ไม่สามารถร่วมโต๊ะได้ ระหว่างกินข้าวลูกสะใภ้ต้องคอยดูเพิ่มกับข้าวตลอดจนสามีและพ่อสามีกินอิ่ม เรื่องที่กล่าวถึงเรื่องนี้ มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสิ่งที่ไม่มงคลตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง)...เจ้าพะละวา สางวาสุให้หื้อมีเหมือนมืออวนต่าง ดั่งปั้นฮั่นหวงโฮ้เฮือนแย้ แม่ไก่ดั่งปั้นโผ โกม้อวันจ๊วมฟ้งจ๊วมเปียงโกม้อวัน แม่โหล่ลูกเจ้าสี่โผ หื้อโผกินข้าวอวนต่าง แม็กินก้านกลาง ปาดผิวเฮือนกูวัน ๆ.....

(ภาษาไทย)...พระเจ้าบอกว่า ถ้าพวกเจ้าอยากมีเงินมีทองเหมือนเดิม พวกเจ้าต้องขอโทษเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งหลายก่อน เมียต้องขอโทษผัว ใช้ชีวิตอย่างจริง ๆ จัง ๆ เมียต้องตื่นนอนก่อนผัว ตอนกินข้าวเมียต้องให้ผัวกินก่อน เมียกินทีหลัง ต้องทำความสะอาดบ้านทุกวัน ...

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 49 สิ่งที่ไม่มุลง)

นอกจากนี้แล้ว ยังนิยมให้คู่สมรสซื้อขายสัตว์ต่อกันอย่างมั่นคง เรื่องที่กล่าวถึงค่านิยมทางชีวิตครอบครัว มีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่องทำงานวันเดียวกินได้ทั้งชาติ ตัวอย่าง

เรื่อง ทำงานวันเดียวกินได้ทั้งชาติ เล่าว่า มีเศรษฐีบ้านหนึ่ง มีลูกสาวสวยคนหนึ่งใครมาสู่ขอก็ไม่ให้ และได้พูดว่าถ้าใครทำงานวันเดียวกินได้ทั้งชาติก็จะยกลูกสาวให้ หนุ่มยากจนจึงไปขุดบ่อน้ำ ซึ่งน้ำในบ่อนั้นเท่าไรก็ไม่หมด หนุ่มยากจนก็เลยได้แต่งงานกับลูกสาวเศรษฐี แต่เมื่อแต่งงานแล้วลูกสาวเศรษฐีรู้สึกไม่มีความสุข ต่อมาเศรษฐีจึงให้ลูกชายของเพื่อนไปข้องเกี่ยวกับลูกสาวของตนในขณะที่หนุ่มยากจนออกไปทำงาน เมื่อหนุ่มยากจนทราบก็สานตะกร้าใบใหญ่ซ่อนไว้ในห้องนอน แล้วแกล้งออกไปทำงาน เมื่อเขากลับบ้าน ลูกชายของเพื่อนพ่อซึ่งมีความสัมพันธ์กับภรรยาของเขาเลยเข้าไปซ่อนในตะกร้า หนุ่มยากจนยกตะกร้าที่มีลูกเพื่อนเศรษฐีซ่อนอยู่ไปขายที่ตลาด และเรียกราคาแพง ตะโกนว่า ถ้ายายไม่ออกจะฟันตะกร้าให้กระจุยกระจาย พ่อของชายหนุ่มในตะกร้าทราบเรื่องที่เกิดขึ้นก็รีบไปซื้อตะกร้ากลับบ้านอย่างรวดเร็ว หนุ่มยากจนจึงออกจากบ้านภรรยาไปโดยไม่กลับมาอีกเลย

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในสังคมชาวไทยได้คงมีการแบ่งเวลาและสถานที่กินข้าวระหว่างลูกสะใภ้กับผู้ใหญ่และสามี เนื่องจากว่าในสังคมไทยได้คงถือผู้ชายเป็นใหญ่ เป็นผู้นำของครอบครัว และไม่ยอมรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วคบชู้ ต้องจริงจังต่อความรัก ต่อครอบครัวที่มีอยู่

4.5 ค่านิยมไม่ท้อแท้ มีความตั้งใจ ความมานะ พยายาม และมุ่งมั่น

มีความตั้งใจ และไม่ท้อแท้นั้นมักจะนำคนไปสู่ทางความสำเร็จ เรื่องที่กล่าวถึงค่านิยมนี้ ได้แก่เรื่อง โองปลาสัม เรื่อง ชายดาบอดและชายขาดใจ มีทั้งหมด 2 เรื่อง

ตัวอย่าง

เรื่อง โองปลาสัม เล่าว่า มีปู่คนจนสองคนได้คำปรึกษาของหมอว่า“ทำอะไรต้องทำอย่างจริงจัง ถ้าทำอย่างงู ๆ ปลา ๆ จะไม่มีกิน” สองคนทำตามคำพูดของหมอ เมื่อจะทำอะไรท้อไม่

ไหวไม่ควรจะทอดลอย ปู่ก็นำคำพูดของหมอดูมาตัดเตือนใจ สุดท้ายสองคนได้โองทองคำใบหนึ่งเป็นการตอบแทน

เรื่อง ชายตาบอดและชายขาติค เล่าว่าผู้ชายตาบอดและชายขาติคสองคน ถึงแม้ร่างกายไม่สมบูรณ์ ก็มีความตั้งใจ ไม่ยอมท้อแท้ ต่อสู้กับชีวิต ถึงแม้ตาบอด ขาติคก็อยากจะไปหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพ สุดท้ายปัญหาตาบอด ขาติคก็ได้รับการแก้ไข ชีวิตมีความสุข

จากตัวอย่างที่กล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของชาวไทยได้คงในเรื่องไม่ท้อแท้ มีความตั้งใจ ความมานะ พยายาม และมุ่งมั่น เมื่อมีปัจจัยดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้

4.6 ค่านิยมความมีเมตตา

การมีน้ำใจ ช่วยเหลือคนอื่นนั้น ถือเป็นค่านิยมอันดีอย่างหนึ่ง เรื่องกล่าวถึงความมีน้ำใจ ได้แก่ เรื่อง ชายตาบอดและชายขาติค เรื่องเสือไม่รู้ตอบแทนบุญคุณ ยังคิดจะกินพระ เรื่องทำไมเปิดฟักไข่ไม่เป็น และเรื่องอาถรรพ์มาจากไหน มีทั้งหมด 4 เรื่อง

ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) ยังมีเจ้าสงายาเสื้ป่าถึง ม้าหานสือตายไว้ มันจ้งเป่าหม่านค่าน สือย่ายาหือ สือต้อถั่นจ้งฮั่นจือม้าย่าว

(ภาษาไทย) มีพระรูปหนึ่ง เดินผ่านมาเห็นเสือดาย พระจึงใช้วิชาไสยศาสตร์กับเสือด ช่วยชุบชีวิตให้เสือดเสือดตัวนั้นฟื้นขึ้นมา

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 12 เสือไม่รู้ตอบแทนบุญคุณ ยังคิดจะกินพระ)

เรื่อง ชายตาบอดและชายขาติค เมื่อชายขาติคแยกกับเพื่อนชายตาบอดเดินทางต่อไป ไปเจอปู่ย่าสองคน ปู่ย่าสองคนคอยช่วยเหลือชายขาติค ให้เขาอยู่บ้านปู่ย่า

เรื่อง ทำไมเปิดฟักไข่ไม่เป็น เล่าว่า ตอนที่โลกน้ำท่วม ไก่ว่าน้ำไม่เป็น เปิดช่วยแบกไก่ไปขึ้นฝั่ง ไก่เพื่อที่จะตอบแทนบุญคุณของเปิด ช่วยฟักไข่ให้

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวไทยได้คง คือ มีความซื่อสัตย์ มีความเมตตา และความมีน้ำใจต่อซึ่งกันและกัน

4.7 ค่านิยมในการตั้งชื่อคนและชื่อหมู่บ้าน

4.7.1 การตั้งชื่อคน

การตั้งชื่อของชาวไทยได้คงนั้นมีกฎเกณฑ์หลายประเภท อาทิเช่น บางรายถือ

ตามลำดับพี่น้อง บางรายเรียกตามรูปลักษณะของเด็ก เป็นต้น เรื่องที่กล่าวถึงประเพณีการตั้งชื่อ ได้แก่ เรื่องเหยี่ยวเป่าปี่ เรื่องคนโง่ขายเกลือ และเรื่องชายตาบอดและชายขาดิ มีทั้งหมด 3 เรื่อง ตัวอย่าง

(ภาษาไทยได้คง) อือ มีมาน โสนมานถึง คีหมิงโก้จ่าปี่ มือเจ้าเจ้าอื่น มีปล่องสองโก้ เหยี่ยวบอมตายเจ้า โก้ใหญ่เอ๋ย หื้อจ้อฮ้ายโก้ล้า ล่วงจ้ายหื้อจ้อฮี้ยโก้ล้า สองหื้อปล่อง ลูกเจียมบอมตายเอ้ โตฮักกันแต่เด้อ อือ จ้อถึงจ้อวัน ปล่องสองโก้ โก้ใหญ่มา เป็นหม่อมมา ก้วยวาล่าเฮือนมาผานเด้อ ๆ ยังมีโล่มีเงิน คู้หื้อหานจ้อปึงโก้ห้วงสองหื้อปล่อง ฮ้ายเลื้อฮิ้ว ยีเลื้อฮัก

(ภาษาไทย)อือ มีหมู่บ้านหนึ่งชื่อเมืองโก้จ่าปี่ อือนานมาแล้ว มีพี่น้องสองคน พ่อแม่เสียชีวิตหมด ลูกคนโตชื่อฮ้ายโก้ล้า น้องชายชื่อฮี้ยโก้ล้า หลังจากพ่อแม่เสียชีวิตแล้วพี่น้องสองคนนี้รักกันมากๆ อือ เวลาผ่านไปเรื่อย ๆ พี่น้องสองคนโตเป็นหนุ่ม แต่ที่บ้านยากจนมาก ๆ ไม่มีเงินอะไรก็ไม่มี ชาวบ้านเรียกสองพี่น้องว่า หนุ่มเลื้อฮัก

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 14 เหยี่ยวเป่าปี่)

(ภาษาไทยได้คง) มือเจ้ามีปูจ้ายโก้ถึง หื้อจ้อฮ้ายจ้อ เปิงฮ้วงมา ยังจ้อมันจ้อ เป็นเป็นฮ้วง เป็นวาดีฮ้างจ้อ ให้เห็ดกันกักจ้อมปือ เซิงปือเห็ดกันกัก เอ โตกะกักฮ้าว เป็นบอมนันว่ากัก เกอมันโส กักเกอฮายลี โล่เม็ดโต มั่น โอก คีกักเกอจ้อมเป็นฮ้าว

(ภาษาไทย)มีผู้ชายคนหนึ่ง ชื่อ ฮ้ายโง่ เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันมา ไม่ได้ชื่อฮ้ายโง่จริงอย่างที่เรียก มีคนบอกเขาว่าการขายเกลือนั้นได้กำไร เขาก็เลยค้าขายเกลือตามคนอื่นบ้าง

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 34 คนโง่ขายเกลือ)

(ภาษาไทยได้คง)มือเจ้า ๆ ลัน มีกุนสองโก้ โก้ถึงอยู่เฮือนเหลอ โก้ถึงอยู่เฮือนดื้อ โก้เฮือนเหลอตาบอด เจมืออ่อน เป็นก้วยฮ้วงมันหม่อมตาบอด โก้เฮือนดื้อหาดีกัน เจมืออ่อน เป็นฮ้วงมันหม่อมหาดี

(ภาษาไทย)นานมาแล้ว มีคนสองคน เป็นเพื่อนบ้านกัน คนหนึ่งอยู่ทางซ้าย คนหนึ่งอยู่ทางขวา คนที่อยู่ทางซ้ายนั้นเป็นชายตาบอด คนที่อยู่ทางขวานั้นเป็นชายขาดิ

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 47 ชายตาบอดและชายขาดิ)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นชาวไทยได้คงในเรื่องการตั้งชื่อนั้นตามกฎหมาย ฟังจากชื่อที่ตั้งก็สามารถทราบทันทีว่าชื่อที่ตั้งนั้นเพราะอะไร และตั้งตามลักษณะอะไร อาทิเช่นในเรื่องเหยี่ยวเป่าปี่ ลูกคนโตชื่อฮ้ายโก้ล้า น้องชายชื่อฮี้ยโก้ล้า สองชื่อนี้เรียกตามลำดับพี่น้องและเรียก

ตามเพศผู้ชาย “อ้าย” (ที่หนึ่ง) “อี” (ที่สอง) บางรายเรียกตามรูปลักษณะของเด็ก เช่นในเรื่องชายตาบอดและชายขาติด สามารถเห็นได้ว่าชาวไทได้คงนั้นสนใจในเรื่องการตั้งชื่อ มีเกณฑ์หลากหลายในการตั้งชื่อ เพื่อให้ชื่อแต่ละชื่อนั้นมีความหมายมากขึ้น และอีกประการหนึ่งชื่อของชาวไทได้คงนั้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึง เพศ ตำแหน่ง หรือความเป็นมาอีกด้วย

4.7.2 การตั้งชื่อหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้านในเมืองไทได้คงมีความหลากหลาย เรื่องที่กล่าวถึงการตั้งชื่อ ได้แก่ เรื่องหมู่บ้านฮ้างสะ เรื่อง หมู่บ้านลำลึม เรื่องหมู่บ้านหลวงเยียง เรื่องหมู่บ้านลักจ้าง เรื่องหมู่บ้านลำป่าง เรื่องหมู่บ้านวอด และเรื่องหมู่บ้านกว้างมู มีทั้งหมด 7 เรื่อง ตัวอย่าง

(ภาษาไทได้คง) ม่านหลวงเยียงเผ่าอยู่ตอดินลอยฟาลำหวน กุ๊นเผ่าฮาย มือเจ้าตันฮิมม่าน(ข้าง ๆ)มีหลวงหลวงห่วยถึงปาโก้หลาม หอยโก้หลาม กาเยียงม้ากินปาลามแด่ ๆ เป็นหมุ่นเป็นแสน เป็นจางฮวงม่านโล่เป็นหลวงเยียง

(ภาษาไทย) หมู่บ้านหลวงเยียงเมืองเผ่าอยู่ได้ภูเขา ตรงแม่น้ำหวน ผู้แก่เล่าให้ฟังว่า นานมาแล้ว ข้าง ๆ หมู่บ้านมีสระน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ปลาเกี่ยอะ หอยเกี่ยอะ นกกระยางมากินปลาที่นั่นเยอะมาก ๆ เป็นหมื่นเป็นแสนตัว เลยเรียกหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านหลวงเยียง

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 37 หมู่บ้านหลวงเยียง)

(ภาษาไทได้คง) ม่านวอดเผ่า มือเจ้ายังมีม่าน กุ๊นล้อม่านลื้อโสณ กะไก้จ้วงหลง ดิฮิมล่ำหวน กุ๊นล้อม่านโก๊บด๊ะหลูจ้อง จ่างกะส้างม่านส้างเฮือน ดิฮิมจ้วงหลงลัน จ้วงหลังโล่เป็นฮวงเป็นจ้วงวอด ม่านวอดเจ้าฮวงจ้อมจ้วงวอดโล่ยาว

(ภาษาไทย) หมู่บ้านวอดเมืองเผ่า แต่ก่อนที่นี่ไม่มีหมู่บ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้านไปสร้างวัดใหญ่ข้าง ๆ แม่น้ำหวน ชาวบ้านไปทำบุญที่วัด จึงไปสร้างเรือน สร้างหมู่บ้านที่ข้าง ๆ วัด ชาวบ้านเรียกวัดนั้นเป็นวอด ชื่อหมู่บ้านเลยเรียกตามชื่อวัด

(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 40 หมู่บ้านวอด)

(ภาษาไทได้คง) ม่านกว้างมูมีหลายฮวงหลายดี กาเป็นม่านกว้างมูโดสู่กว้างมู บางม่านโดสู่ฮือ บางม่านโดสู่ฮ่อน มือฮวนตั้ง ฮิมกว้างมูยังมีม่าน กว้ายมีกุ๊นป้อกว้างมู กุ๊นล้อม่านลื้อโสณกะหลูจ้วงโก้เผียว จ่างให้เฮือนกะ อยู่ก้อกว้างมู กุ๊นหลังม้าเป็นม่านเป็นโสณยาวจางฮวงม่านกว้างมู

(ภาษาไทย) หมู่บ้านกว้างมูมีทุกที่ทุกเมือง ไม่ว่าหมู่บ้านกว้างมูใด ก็จะสร้างเจดีย์กัน บาง

หมู่บ้านสร้างเป็นเจดีย์ใหญ่ บางหมู่บ้านสร้างเป็นเจดีย์เล็ก เมื่อก่อน แถวเจดีย์ไม่มีหมู่บ้าน มีแต่คน
เฝ้าคูแลหมู่บ้าน ชาวบ้านไปทำบุญที่วัดต้องเดินทางไกล เลยต้องย้ายบ้านมาอยู่ใกล้ ๆ เจดีย์ คนรุ่น
หลังย้ายมาเยอะกลายเป็นหมู่บ้าน เลยตั้งชื่อว่าหมู่บ้านกว้างมู
(ภาคผนวกที่ 1 เรื่องที่ 41 หมู่บ้านกว้างมู)

จากตัวอย่างที่ยกมานั้นแสดงให้เห็นว่า การตั้งชื่อของชาวไทยใต้คง มีกฎเกณฑ์ในการตั้ง
ชื่อ บางที่ตั้งตามความหมายของคำ บางที่ตั้งโดยเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง บางที่ตั้งตามภูมิภาพ
และภูมิอากาศ เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว ค่านิยมของชาวไทยใต้คงที่สะท้อนจากนิทานมีหลากหลายประเภท ได้แก่
ค่านิยม ด้านการสั่งสอน ค่านิยมการยกย่องความขยันหมั่นเพียร ค่านิยมการยกย่องความ
เฉลียวฉลาด ค่านิยมด้านศีลธรรม ค่านิยมไม่ท้อแท้ มีความตั้งใจ ความมานะ พยายาม และมุ่งมั่น
ค่านิยมมีความเมตตา และค่านิยมในการตั้งชื่อ